

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและการสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม

ความนำ

ในบทที่ 5 เป็นการกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจและลักษณะการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบททั้งหมดในบทนี้ จะเป็นการเน้นหนักวิธีการใช้ปัจจัยดังกล่าวเพื่อทำให้เกิดอำนาจแก่ตน โดยจะกล่าวถึงผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม คือ "ชุมชนหนองนาแซง"

อนึ่งพึงระลึกไว้เสมอว่า "อำนาจ" ในที่นี้หมายถึง ความสามารถในการทำให้ผู้อื่นยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตาม ฉะนั้น "การสร้างอำนาจของผู้นำ" จึงหมายถึง วิธีการ เทคนิค และกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ผู้นำได้ใช้ปัจจัยเหล่านั้น เพื่อสร้างการยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามจากประชาชนทั่วไป

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม กล่าวถึงลักษณะการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม และสุดท้ายซึ่งจะต้อง เน้นหนัก เป็นพิเศษถึงการสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม

ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมได้ใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจแก่ตนดังนี้

1. ตำแหน่งในทางสาธารณะ

ผู้นำที่ได้ใช้ตำแหน่งในทางสาธารณะมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ-

ละ 42.10 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้คือ

1.1 ตำแหน่งที่เป็นแบบกึ่งทางการ มีจำนวน 7 คน คือ นายประหัยค โป้เปิด นายหนูน ถ้าวาปี นายอ่ำคา ดาจง นายทองมว เชือกกลาง นายจันทวง คำมูล นายปุ่น เชือกกลาง และนายสงวน อินทรพาณิชย์

1.2 ตำแหน่งทางสังคม มีจำนวน 1 คน คือ หลวงปู่พัน ธัมมวโร

2. ความรู้

ผู้นำที่ได้ใช้ความรู้ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 26.31 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

2.1 การบวชเรียน มีจำนวน 2 คน คือ หลวงปู่ พันธัมมวโรและนายอ่ำคา ดาจง

2.2 การเคยรับการอบรม มีจำนวน 4 คน คือ นาย ประหัยค โป้เปิด นายหนูน ถ้าวาปี นาย สงวน อินทรพาณิชย์ และ นาย อ่ำคา ดาจง ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้โดยการบวชเรียนอีกอย่างหนึ่งด้วย

3. ความชำนาญ

ผู้นำที่ได้ใช้ความชำนาญ มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 73.68 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

3.1 การรักษาโรค ได้แก่

3.1.1 หมอยาสมุนไพร มีจำนวน 2 คน คือ นายกาล ธรรมเทศ และ นายบัวเรียน กรองกาญจน์

3.1.2 หมอผีหรือหมอมนต์ (ไสยศาสตร์) มีจำนวน 4 คน คือ นาย บุ่น เชื้อกลาง นายจันทวง คำมูล นาย บัวเรียน กรองกาญจน์ และ นาย กาล ธรรมเทศ

3.1.3 หมอดำแย มีจำนวน 3 คน คือ นายมั่ง ดาจง นางชਾਲะวัน ดาจง และนางกอง คำมา

3.1.4 อื่น ๆ เช่น ขาเคล็ด แขนเคล็ด กระตุกเลื่อน ตกต้น- ไม้ และโรคทางกระดูกเส้นเอ็นต่าง ๆ มีจำนวน 1 คน คือนางมั่ง ดาจง

3.2 ช่างไม้-ช่างปูน มีจำนวน 2 คน คือ นาย ประหยัด ไร่เปิด และนาย ถัน หาญคำหล้า

3.3 งานประเพณี ได้แก่

3.3.1 พิธีกรรมทางศาสนาและงานบุญ มีจำนวน 6 คน คือ นายทองมา เชื้อกลาง นางชม จันทระอาด นาง กอง คำมา นางทองคำ พรหมทา นางยอน ว่างสะพันธ์ และนายไสย เพ็งมี

3.3.2 พิธีบายศรีสู่ขวัญ (พราหมณ์) มีจำนวน 3 คน นางมั่ง ดาจง นายทองมา เชื้อกลาง และนายบัวเรียน กรองกาญจน์



4. อายุ

ผู้นำที่ได้ใช้อายุ มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 78.95 ของผู้นำทั้งหมดในชุมชน โดยแบ่งเป็นดังนี้ คือ

4.1 พ่อคู่-แม่คู่ มีจำนวน 12 คน คือ นายอ่ำคา ดาจง นายทอง-มา เข็อกกลาง นายจันทวง คำมูล นายบุ่น เข็อกกลาง นายกาล ธรรมเทศ นาง ชม จันทรสะอาด นางชลาวัน ดาจง นาง กอง คำมา นาง ทองคำ พรหมทา นางยอน วังสะพันธ์ นางไสย เพ็งมี และนาง มั่ง ดาจง

4.2 อายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป มีจำนวน 15 คน คือ หลวงปู่พัน ธิ่มมวโร นายหนูน ถ้าวาปี นาย อ่ำคา ดาจง นายทองมา เข็อกกลาง นายจันทวง คำมูล นายบุ่น เข็อกกลาง นางมั่ง ดาจง นายกาล ธรรมเทศ นางชม จันทรสะอาด นางชลาวัน ดาจง นาง กอง คำมา นางทองคำ พรหมทา นางยอน วังสะพันธ์ นางไสย เพ็งมี และ นาย เคน พานเหนือ

4.3 บวชตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป มีจำนวน 1 คน คือ หลวงปู่พัน ธิ่มมวโร

ตารางที่ 6.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม

ประเภทของปัจจัย	จำนวนผู้นำที่ใช้ปัจจัย	ร้อยละของผู้นำทั้งหมดในชุมชน
ตำแหน่งในทางสาธารณะ	8	42.10
ความรู้	5	26.31
ความชำนาญ	14	73.68
อายุ	15	78.95

หมายเหตุ ผู้นำบางคนมีและใช้ปัจจัยหลายอย่างในขณะ เดียวกัน

ลักษณะการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำชุมชนดั้งเดิม

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนชนบทดั้งเดิมมีการใช้ปัจจัย เพื่อทำให้เกิดอำนาจแก่คนในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ใช้ปัจจัย 3 อย่าง

1.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ และความชำนาญ มีจำนวน 1 คน คือ นายประหยัด ไร่เปิด

1.2 ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้และอายุ มีจำนวน 3 คน คือ หลวงปู่พัน อัมมวโร นาย อ่ำคา ดาจง และ นาย หนูน ภู่วาปี

1.3 ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความชำนาญ และอายุ มีจำนวน 3 คน คือ นายทองมา เชื้อกลาง นายจันทอง คำมูล และนาย บุ่น เชื้อกลาง

2. ใช้ปัจจัย 2 อย่าง

2.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ และความรู้ มีจำนวน 1 คน คือ นายสงวน อินทรพาณิชย์

2.2 ความชำนาญและอายุ มีจำนวน 8 คน คือ นางมั่ง ดาจง นายกาล ธรรมเทศ นางชม จันทรสะอาด นางชालะวัน ดาจง นาง กอง คำมา นางทองคำ พรหมทา นางยอน วังสะพันธ์ และ นาย ไสย เพ็งมี

3. ใช้ปัจจัย 1 อย่าง

3.1 ความชำนาญ มีจำนวน 2 คน คือ นายถัน หายคำหล้า และนาย
ข้าวเรียน กรองกาญจน์

3.2 อายุ มีจำนวน 1 คน คือ นายเคน พานเหนือ

ตารางที่ 6.2 ลักษณะการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม

ลักษณะการใช้ปัจจัย	จำนวนผู้นำที่ใช้ปัจจัย	ร้อยละของผู้นำทั้งหมดของชุมชน
ใช้ปัจจัย 3 อย่าง	7	36.84
ใช้ปัจจัย 2 อย่าง	9	47.37
ใช้ปัจจัย 1 อย่าง	3	15.79

การสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม

การสร้างอำนาจของผู้นำ เป็นเรื่องของวิธีการใช้ปัจจัยหลาย ๆ อย่างในลักษณะที่ผสมผสานกันหรือวิธีการใช้ปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเพื่อก่อให้เกิดการยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามจากประชาชนทั่วไป ไม่ว่าจะการปฏิบัติตามนั้นจะกระทำด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม สำหรับการสร้างอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมนั้น จะได้กล่าวถึงวิธีการในการใช้ปัจจัยของผู้นำเป็นรายบุคคล โดยจะเรียงลำดับตามลักษณะการใช้ปัจจัยของผู้นำคนนั้น เว้นแต่ในบางกรณีที่มีผู้นำหลายคน มีลักษณะและวิธีการใช้ปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน ก็จะกล่าวถึงรายละเอียดเพียงเฉพาะผู้นำที่เด่น ๆ บางคนเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่ทำให้วิทยานิพนธ์มีจำนวนหน้ามากเกินไปโดยไม่จำเป็น

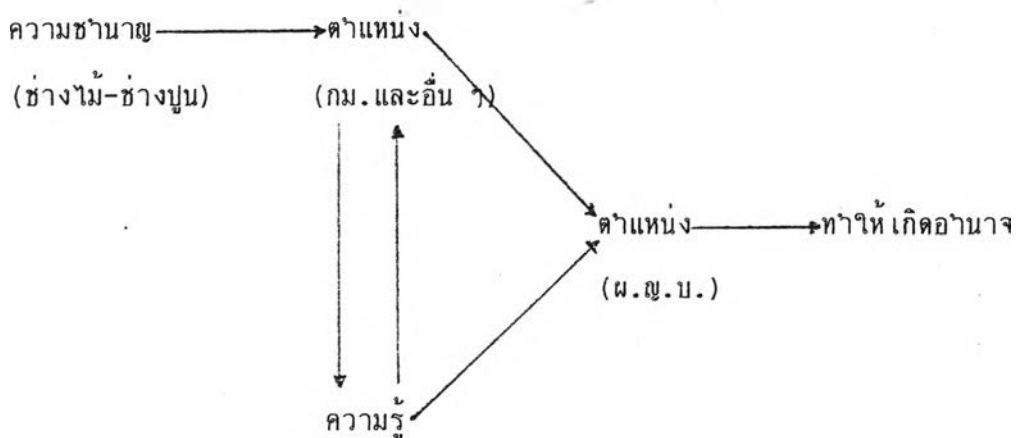
1. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ และความชำนาญ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 1 คน คือ นายประหยัด ไร่เปิด ซึ่งมีวิธีการใช้ปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้คือ

1.1 นายประหยัด ไร่เปิด

นายประหยัด ไร่เปิด ชาวบ้านทั่วไป เรียกว่า "สวัสดี" อายุ 44 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนา - ทำไร่ เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีอาชีพรองคือการรับจ้างก่อสร้างทั่วไป เนื่องจากว่านายประหยัดมีความชำนาญทางด้านช่างไม้ - ช่างปูน อันเป็นงานฝีมือ ซึ่งมีมาตั้งแต่อายุ 13 ปี จนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลา 31 ปีแล้ว ด้วยเหตุที่นายประหยัดเป็นคนที่กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นประกอบกับความขยันขันแข็งในงานสาธารณะต่าง ๆ จึงทำให้ได้เป็นตัวแทนประชาชนไปอบรมยังที่ต่าง ๆ พร้อม ๆ กับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งทางสาธารณะต่าง ๆ นายประหยัดจึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ผู้หนึ่งในชุมชน เนื่องจากได้รับการอบรมจากทางราชการเป็นระยะเวลาติดต่อกันหลายปีจนนับครั้งไม่ถ้วนที่สำคัญ ได้แก่ อบรมงานฝ่ายทะเบียนบ้าน อบรมเกษตรกร อบรมสภาตำบล อบรมการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน อบรมไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) อบรมลูกเสือชาวบ้าน อบรมกรรมการหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีการอบรมจากทางราชการเป็นประจำเกือบทุก ๆ เดือน เมื่อรวมการมีความรู้กับความชำนาญที่มีอยู่เดิมแล้วทำให้นายประหยัดเป็นที่มียอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) คนหนึ่ง สิ่งที่ติดตามมาก็คือ นายประหยัด ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิสภาตำบล ผู้ปฏิบัติงานการป้องกันฝ่ายพลเรือน ทส.ปช. และกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ทำให้นายประหยัดมียอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) และในที่สุดก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองนาแซง โดยที่ไม่ได้มีการรณรงค์หาเสียง หรือใช้เงินจ้างวานแต่ประการใด ซึ่งตำแหน่งหลังนี้ ทำให้นายประหยัดมีทั้งอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และอำนาจในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) แก่ประชาชนทั่วไปภายในชุมชนด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.1 : นายประหยัด ไร่เปิด



นายประหยัด เริ่มมีและใช้ความชำนาญทางด้านช่างไม้-ช่างปูนตั้งแต่อายุ 13 ปี การใช้ความชำนาญทางด้านนี้ เริ่มต้นตั้งแต่การช่วย เหลือก่อสร้างบ้านให้แก่ประชาชนและ สาธารณะในลักษณะที่ เป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าตอบแทนในลักษณะที่ เรียกกันว่า "การหาหรือวาน" จนกระทั่งมีความชำนาญมากขึ้นเรื่อย ๆ การนำความชำนาญทางด้านนี้ มาเป็นอาชีพรองก็เกิดขึ้นซึ่งก็หมายความว่าต้องมีค่าตอบแทนบ้างสมควร ลักษณะการใช้ ความชำนาญที่มีทั้งการให้บริการฟรี และคิดค่าตอบแทนนี้ดำเนินเรื่อย ๆ มา เป็น เวลาประมาณ 30 ปี ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการยอมรับ เชื้อพียงจากประชาชนขึ้นในตัวของนาย ประหยัด วิธีการของนายประหยัด ก็คือ การไม่คิดค่าจ้างสูงเป็นค่าจ้างในลักษณะที่เป็นที่ นื่องช่วยเหลือกัน มีความซื่อสัตย์ไม่เอาเปรียบผู้จ้าง ถ้าไม่ยุ่งยากหรือหนักหนาจนเกินไป ก็ ไม่คิดค่าตอบแทนไปทำให้ฟรี ๆ เป็นเวลาหลาย ๆ วัน เช่น สดเส้า บากเส้า เทแพ้น ทำ หลังคา ฝาบ้านและอื่น ๆ การที่นายประหยัดไม่คิดค่าจ้างสูง ก็เนื่องมาจากว่าไม่คิดว่าการก่อสร้าง เป็นอาชีพหลักของตน คิดว่าเป็นเพียงงานสมัครเล่นเท่านั้น อีกทั้งมีความ เกรงใจและ เมตตาต่อผู้จ้าง จึงให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้วิธีการสำคัญอีกอย่าง หนึ่งของนายประหยัด ก็คือ การเป็นตัวตั้งตัวตีในการก่อสร้างสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น สิ่งก่อสร้างในวัด ในโรงเรียน ศาลากลางบ้านและอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นการ ให้บริการโดยไม่คิดค่าตอบแทน ซึ่งถือว่าเป็นการกุศลอย่างหนึ่ง การที่นายประหยัด ได้ช่วยเหลือชาวบ้านก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คิดค่าตอบแทน หรือคิดค่าตอบแทนในราคา ที่ถูก เมื่อเปรียบเทียบกับช่างไม้คนอื่น ๆ รวมทั้งการช่วยเหลือในงานก่อสร้างของวัด

โรงเรียนและสิ่งสาธารณะต่าง ๆ ติดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายปี มีผลทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเกรงอกเกรงใจยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามนายประหยัดในเรื่องต่าง ๆ ด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า นายประหยัดสามารถสร้างอำนาจได้ด้วยวิธีการเช่นนี้

ผลจากความขยันขันแข็งของนายประหยัดในเรื่องการก่อสร้างต่าง ๆ มีส่วนผลักดันให้นายประหยัดได้รับการคัดเลือกให้เป็นกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในปี พ.ศ. 2525 ผู้ทรงคุณวุฒิสภาตำบล (กสต.) ในปี พ.ศ. 2528 และตำแหน่งอื่น ๆ จากนั้นนายประหยัดก็ได้ใช้ตำแหน่งเหล่านี้เป็นฐานในการสร้างอำนาจให้แก่ตนเองไปพร้อม ๆ กันนั้น นายประหยัดก็ได้ใช้ความรู้ที่ตนมีอยู่จากการที่เคยผ่านการอบรมจากทางราชการหลายครั้ง ตั้งแต่ก่อนมีตำแหน่งจนกระทั่งมีตำแหน่งแล้วก็ได้รับการอบรมอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ ซึ่งความรู้ก็เป็นปัจจัยอันหนึ่งที่นายประหยัด ได้ใช้ เป็นฐานส่งเสริมอำนาจให้แก่ตนควบคู่ไปกับปัจจัยอื่น ๆ วิธีการของนายประหยัดก็คือ

1. นายประหยัดสามารถพูดชักนำ แสดงความคิดเห็นและริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งกล้าแสดงความคิดเห็นโต้แย้งในที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่ประชุมกรรมการสภาตำบล (กสต.) และที่ประชุมชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน การประชุมเหล่านี้จะถูกทำให้มีขึ้นอย่างน้อยเดือนละครั้ง นายประหยัดได้ใช้ตำแหน่งของตนแสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้เข้าร่วมประชุมไม่ว่าจะเป็น เรื่องเกี่ยวกับวัดและสาธารณะอื่น ๆ รวมทั้งเรื่องความขัดแย้งส่วนตัวของประชาชนภายในชุมชน

2. นายประหยัดนับได้ว่าเป็นผู้ที่มี "ความกล้า" เมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนทั่วไป กล่าวคือสามารถเป็นตัวแทนชาวบ้านเดินทางไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการในอำเภอ ขอเข้าพบและเรียกร้องต่อนายอำเภอ ปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ได้ จนชาวบ้านกล่าวขวัญกันว่า "เป็นบุคคลที่พึ่งพาอาศัยได้" การเรียกร้องในลักษณะนี้ได้ประสบผลสำเร็จมาหลายครั้ง จนมีผลทำให้นายประหยัดเป็นที่ยอมรับแก่ประชาชนทั่วไป เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่นายประหยัด ได้เคยเข้ารับการอบรมจากทางราชการ ซึ่งเป็นการอบรมกลุ่มเกลตาทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่นายประหยัดได้รับจากข้าราชการ จนรู้สึกว่ามีคุณค่า เคย ความรู้สึกที่ว่าข้าราชการเป็นผู้มี "อำนาจ" หรือ "เจ้านาย" ดัง

เช่นแต่ก่อนจึงมีไม่มาก เหมือนกับประชาชนทั่วไป นาย ประหยัดจึงกล้า "ติดต่อกับข้าราชการโดยตรง"

3. นายประหยัด เป็นผู้ที่สามารถเข้ากับพวกนัก เลงและกลุ่มวัยรุ่นต่าง ๆ ได้ โดยรู้จักคลุกคลีกับคน เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถ เกือบกล่อมแนะนำไม่ให้คน เหล่านี้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นภัยต่อบ้าน เมือง และต่อประชาชนภายในชุมชน ในขณะที่ผู้นำคน อื่น ๆ ไม่มีความถนัดในงานลักษณะนี้

4. นายประหยัด เป็นคนที่เน้นงานส่วนรวมมาก เป็นผู้วางแผนออกหัวคิด ตั้งตัวตั้งตัวดีในงานสาธารณะ ถนนหนทางและอื่น ๆ โดยการแสดงให้ประชาชน เห็นว่าตนเอง เป็นคน "พูดจริง ทำจริง" เมื่อพูดว่าจะพัฒนาสิ่งใด ทำอย่างไรแล้ว ก็จะเป็นผู้นำชาวบ้าน ไปลงมือทำก่อน ถ้าคนอื่นไม่ไปทำก็ต้องทำ เป็นตัวอย่างไปก่อนมี เพียง 4-5 คนก็ต้องทำ ทั้ง ๆ ที่ ได้ตกลงกันไว้แล้วว่าจะต้องไปร่วมลงมือทำกันทั้งหมดบ้าน ความขยันขันแข็งของ นายประหยัด เช่นนี้ มีมากจนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า "มีงานไม่ขาด เลย"

วิธีการทั้ง 4 ประการที่กล่าวมานี้ ทำให้นายประหยัดได้รับการยอมรับจาก ประชาชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น เมื่อ เปรียบเทียบกับการใช้ตำแหน่งของ กม.คนอื่น ๆ ดังจะ เห็น ได้จากนายประหยัดได้รับการ เลือกตั้งให้ เป็นผู้ใหญ่บ้าน* (บ้านหนองนาแซง) เมื่อปี

* ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายให้ไว้ (ตาม พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ พ.ศ.2457) สามารถให้ชุมชนให้โทษแก่ประชาชนทั่วไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่กระทำความผิดทางแพ่งและทางอาญา ตำแหน่งนี้มีฐานะ เป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ด้วย ส่วนผู้มีตำแหน่ง เป็น กม.ฝ่ายต่าง ๆ มีฐานะ เป็นเพียงที่ปรึกษา ประธาน กม. เท่านั้น (ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงาน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ปี 2526) ในทางปฏิบัติทำให้มีบทบาทและอำนาจบ้างตามที่ผู้ใหญ่ บ้านได้มอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติและขึ้นอยู่กับวิธีการใช้ตำแหน่งทำให้เกิดอำนาจแก่ตนเองด้วย

พ.ศ.2530 ซึ่งทำให้นายประหยัดมีอำนาจมากขึ้น นายประหยัดได้ใช้ตำแหน่งนี้สร้างอำนาจต่อไปด้วยวิธีการนี้คือ

1. นายประหยัดได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านโดยซื่อสัตย์ ให้ความเป็นธรรมแก่ชาวบ้านให้ชาวบ้านไว้เนื้อเชื่อใจ อำนวยความสะดวกและปฏิบัติหน้าที่ที่ชาวบ้านร้องขอโดยเร็วที่สุด รับเรื่องในการแนะนำชาวบ้านให้ปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร เมื่อพบว่าชาวบ้านผู้นั้นกำลังจะกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง และเมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นหรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็จะใช้วิธีการอ้อมล่อลวง "ผ่อนหนักให้เป็นเบา" ไม่ให้เรื่องราวใหญ่โตไปถึงเจ้าหน้าที่ราชการในอำเภอจังหวัด การกระทำเช่นนี้ทำให้นายบ้านรู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณของนาย ประหยัด ฉะนั้นการที่จะเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำของนายประหยัด จึงมีมากขึ้นทำให้นายประหยัดมีอำนาจมากขึ้น

2. นายประหยัดได้เร่งสร้างผลงานจากการดำรงตำแหน่งใหม่นี้ให้มากที่สุด เพื่อให้ประชาชนยอมรับตนเองมากขึ้น เพียงชั่วระยะเวลาที่ไม่ไม่นานก็มีผลงานเกิดขึ้นหลายอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชนทั้งสิ้น เช่น ผลักดันให้มีการขุดลอกหนองนา-แซง โดยการทำหนังสือไปของบประมาณที่จังหวัดและของบประมาณจากกรมชลประทานมาดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วส่วนหนึ่ง สร้างสะพานเชื่อมระหว่างบ้านหนองนาแซงกับบ้านนาป่าจนเสร็จเรียบร้อย โดยการทำให้การทำหนังสือไปของบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ขอนินมาเสริมถนนทางเข้าหมู่บ้านเพื่อป้องกันน้ำท่วม สร้างศาลาพักผ่อนโดยสารทางเข้าหมู่บ้าน พัฒนาเศรษฐกิจในโครงการเสริมความมั่นคงในชนบทโดยขอรับงบประมาณจากตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งได้ดำเนินการทำรั้วไม้ ศาลาคุ่มน้ำปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นยังให้ความสนับสนุนแก่ทางอำเภอในการจับโจรผู้ร้าย จับยาเสพติดอยู่เป็นประจำ เช่นสามารถจับกัญชาได้ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว นายประหยัดได้ใช้ความชำนาญ ตำแหน่งในทางสาธารณะและความรู้ผสมผสานกัน เพื่อสร้างการยอมรับจากประชาชนทั่วไป วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้ประชาชน เชื่อฟังและปฏิบัติตามในตัวเขามากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการสร้างอำนาจรูปแบบหนึ่งในชุมชนชนบท

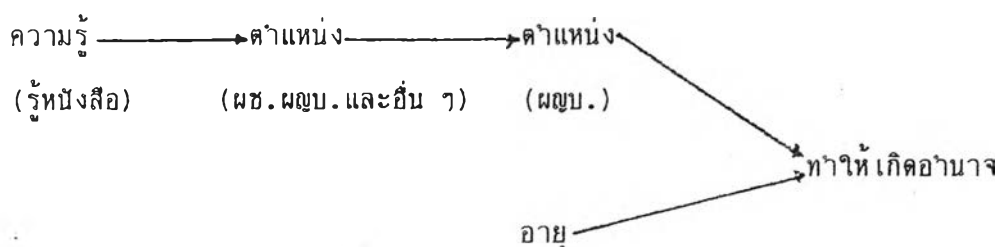
2. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้และอายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 3 คน คือ นายอำเภอ คางง หลวงปู่-
พัน ธรรมวโร และนายหนูน ถาวาปี ในที่นี้จะขอกล่าวถึงวิธีการใช้ปัจจัยของนาย อำเภอ
คางงและหลวงปู่พัน ธรรมโร เท่านั้น เนื่องจากมีลักษณะ เด่นแตกต่างกันแม้ว่าจะใช้ปัจจัย
เหมือนกัน ส่วนวิธีการใช้ปัจจัยของนายหนูน ถาวาปี นั้นจะไม่ขอกล่าวถึงเนื่องจากมีลักษณะ
บางส่วนคล้ายคลึงกับของนายอำเภอ คางง จึงขอ เสนอรายงานเพียงคนเดียวก็น่าจะเพียง
พอ

2.1 นาย อำเภอ คางง

นายอำเภอ คางง ชาวบ้านทั่วไป เรียกว่า "พ่อตุ้ค" อายุ
62 ปี จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 (ป.4) และได้รับการบวชเรียนอีกเป็นเวลา 5-6 ปี
จนจบชั้นนักธรรมโท มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะปานกลาง ในปัจจุบันนายอำเภอเป็นผู้มี
อายุผู้หนึ่งและนับได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ผู้หนึ่งในชุมชนเนื่องจากการบวชเรียน และได้
ผ่านการอบรมจากทางราชการหลายครั้ง เป็นเวลานานหลายปีติดต่อกันที่สำคัญได้แก่ อบรม
กรรมการหมู่บ้าน อบรมฝ่ายปกครอง อบรมฝ่ายการศึกษา อบรมฝ่ายสาธารณสุขและอื่น ๆ
ประกอบกับนายอำเภอมีความชำนาญทางด้านการศึกษาและสังคมศาสตร์มาตั้งแต่ตั้งเดิม จึงทำให้นายอำเภอ
เป็นผู้ที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) จากการเป็นผู้ที่มีความรู้ตัวเอง
ทำให้ได้รับการคัดเลือกให้มีตำแหน่งต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิสภา-
ตำบล (กสศ.) ขึ้นเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power)
ต่อจากนั้นก็ได้รับการคัดเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านทั้ง ๆ ที่ได้พยายามหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับ
ตำแหน่งนี้มาหลายครั้ง ซึ่งตำแหน่งนี้ถือว่าเป็นตำแหน่งที่มีทั้งอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และ
อำนาจหน้าที่ในการให้รางวัลและการลงโทษ (reward and punishment power) แก่
ประชาชนทั่วไปได้ด้วย ปัจจุบันนายอำเภอ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการศึกษาของ
ชุมชน

แผนภูมิประกอบภาพพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.2 : นายอำเภอ ตาจง



นายอำเภอได้รับการบวชเรียนอยู่เป็นเวลา 5-6 ปี ในระหว่างที่บวชเรียนนั้นก็นับว่าเก่งพอใช้ได้ เคยเดินทางไปเทศน์ที่ประเทศลาวด้วย หลังจากสำเร็จชั้นนักธรรม-โทก็ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้หนึ่งในชุมชน เนื่องจากในสมัยนั้น ผู้ที่รู้หนังสือมีอยู่น้อย เมื่อลาลิขบพาก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ผช. ผญบ.) โดยมีอายุเพียง 25 ปี เท่านั้น ในสมัยนั้นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีเงินเดือนตอบแทน พออายุได้ 27 ปีก็ได้รับการแต่งตั้งให้ เป็นครูช่วยสอน สอนผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่ไม่ได้เรียนหนังสือโดยได้รับค่าจ้างจากรัฐบาลประมาณ 1-2 ปี การที่นายอำเภอได้ใช้ความรู้สอนหนังสือ และช่วยทำงานให้ผู้ใหญ่บ้านนี้มีส่วนทำให้ได้รับการยอมรับจากประชาชนภายในชุมชนมากขึ้น ประกอบกับนายอำเภอก็มีความชำนาญในการตีมัตตี เหล็กที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมส่วนหนึ่งก็ได้มาขอความช่วยเหลือจากนายอำเภอให้ช่วยตีมัตตี เหล็กให้โดยไม่คิดค่าตอบแทน โดยถือว่าเป็นการช่วยเหลือกัน อีกทั้งนายอำเภอก็มีญาติพี่น้องที่มีนามสกุล "ตาจง" ประมาณครึ่งหนึ่งของชุมชนจึงยังมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการยอมรับในตัวนายอำเภอมากยิ่งขึ้น นายอำเภอจึงเริ่มเป็นผู้มีอำนาจตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา

นายอำเภอได้รับการแต่งตั้งให้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสภาตำบล (กสต.) ติดต่อกันหลายสมัยบางครั้งลาออกแล้วก็กลับ เป็นอีกจนกระทั่งในที่สุดได้รับการเลือกตั้งให้ เป็นผู้ใหญ่บ้าน (บ้านหนองนาแซง) เมื่อปี พ.ศ. 2524 จนเกษียณเมื่อปี พ.ศ. 2530 สาเหตุที่นายอำเภอได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปจนกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจมากผู้หนึ่งในชุมชนแห่งนี้ ก็เนื่องมาจากวิธีการใช้ปัจจัยต่าง ๆ ตั้งแต่ก่อนเป็นผู้ใหญ่บ้าน จนกระทั่งได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว วิธีการต่าง ๆ ก็ถูกนำมาใช้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

1. นายอำเภอไม่ใช่คนพูดเก่ง แต่เป็นคนที่พูดจริงจัง มีสาระ มีเหตุผลตรงไปตรงมา คิดว่าตามคิดไม่อ้อมค้อม เมื่อก่อนที่ยังไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านก็สามารถพูดให้ชาวบ้านยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามมาแล้วหลายเรื่อง ซึ่งบางเรื่องผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นไม่สามารถทำได้ แต่นายอำเภอพูดแล้วชาวบ้านเชื่อฟังไม่ว่าจะเป็นการประชุมชาวบ้านหรือประชุมกรม. หรือเป็นการตัดสินข้อพิพาท เรื่องที่ดิน ไร่นานายอำเภอก็สามารถพูดเกลี้ยกล่อมให้ทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันได้ ไม่ให้เรื่องราวใหญ่โตไปถึงศาล ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่นายอำเภอเป็นผู้ที่มีความรู้อยู่นั่นเอง

2. นายอำเภอ เป็นคนที่ขยันขันแข็ง เอาใจใส่ต่องานส่วนรวม และสิ่งสาธารณะต่าง ๆ ของชุมชน เป็นอย่างมากโดยที่เมื่อมีงานส่วนรวม เกิดขึ้นก็จะละทิ้งงานบ้านงานครอบครัว ไร่นาต่าง ๆ ไม่ทำเลยปล่อยให้เป็นที่ของลูกเมีย ไปทำการริเริ่มในเรื่องกิจกรรมทางวัดและกิจกรรมการพัฒนาบ้านเมือง เช่น บูรณะวัด ตัดถนน ทำสะพาน ยกร่องถนนและซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมต่าง ๆ ลักษณะการนำของนายอำเภอก็คือ การลงมือปฏิบัติก่อนเพื่อน แบบจอบเสียมไปปฏิบัติด้วยตนเอง พาชาวบ้านไปทำไม่ว่าจะมีคนไปร่วมทำมากน้อยเพียงใดก็ตาม ก็จะไปทำให้ เป็นแบบอย่างก่อนคนอื่น เสมอ

3. นายอำเภอ ได้ชื่อว่าเป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริต เอาใจใส่ต่อการทำงานส่วนรวม ในลักษณะที่เรียกว่า "ไม่กินห้ากินสิบ" ทั้งที่เป็นกิจกรรมของวัด และกิจกรรมพัฒนาบ้านเมือง เช่น การควบคุมงานโครงการเงินผันและ กสช. ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา นายอำเภอได้คุมเงิน คุมงานมาตลอดทำบัญชีแจกแจงรายละเอียดเรียบร้อย และรายงานส่งอำเภอทุก ๆ เดือนโดยไม่มีปัญหา เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านและตำบลอื่น ๆ พร้อมกับได้รับคำชมเชยตลอดมา

4. นายอำเภอเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าถึงเจ้าหน้าที่ราชการที่อำเภอได้ทุกระดับชั้น สามารถเป็นตัวแทนชาวบ้านไปเรียกร้อง ติดต่อและวางแผนงานร่วมกับทางอำเภอ ทำให้เป็นที่พึ่งแก่ชาวบ้านได้ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปแล้วชาวบ้านทจะไม่มี "ความกล้า" ในการไปติดต่อ เรื่องราวกับทางราชการเพราะขาดความรู้ในระเบียบปฏิบัติประกอบกับการมีค่านิยมดั้งเดิม คือ "กลัวเจ้านาย"

5. นายอำเภอได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษเกี่ยวกับงานสังคมในชุมชน เช่น การป่วย การตาย(งานศพ) งานบวช งานแต่งงานและงานบุญต่าง ๆ ก็จะไปร่วมช่วยคิดช่วยทำเป็นกำลังใจแก่ประชาชนทุกครัวเรือน โดยไม่ขาด และร่วมอยู่จนงานเสร็จไม่หนีไปจากเจ้าภาพ ทำให้เป็นที่ซาบซึ้งจริงใจแก่ผู้เป็นเจ้าภาพอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย

6. นายอำเภอ ได้ใช้ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชนทั่วไป โดยการสร้างผลงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องกิจกรรมของวัด กิจกรรมการพัฒนาบ้านเมือง และหน้าที่ตามกฎหมาย ผลงานที่สำคัญได้แก่

6.1 การก่อสร้างวัดคอนเจ้าปู่ธัมมวโรเมื่อปี พ.ศ.2524 ซึ่งที่เดิมเป็นที่คอนและป่าไม้สาธารณะ ต่อมามีคนไปลักขโมยของป่าอยู่เสมอ จึงทำให้มีการริเริ่มให้พระเข้าไปเฝ้า นายอำเภอได้ร่วมมือกับชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาจากที่ต่าง ๆ ออกทุนกันเองขอแรงชาวบ้านไปเลื่อยไม้ ขอบรับบริจาคไม้ โดยมี "พ่อคู้อำคานำทีมผู้เฒ่าทั้งบ้านไปทำ" ในกิจกรรมนี้กล่าวได้ว่า นายอำเภอได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจ และแรงทรัพย์อย่างมากจนสามารถเป็นรูปเป็นร่าง ก่อตั้งวัดได้สำเร็จในปัจจุบัน

6.2 การจัดสรรที่ดินให้คนยากจนอยู่เมื่อปี พ.ศ.2526 เนื่องจากมีที่ดินบริเวณด้านหน้าของโรงเรียนเป็นที่สงวนไว้โดยว่างเปล่า นายอำเภอจึงมีความคิดว่าควรจะนำมาจัดสรรสงเคราะห์ให้คนจนที่ไม่มีที่อยู่ได้ เข้าไปอยู่อาศัยได้โดยมีเงื่อนไขว่า จะขายต่อไม่ได้และให้ผู้มาอยู่อาศัยดูแลพัฒนาโรงเรียน วัดและหมู่บ้านด้วย ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดสรรนี้มีประมาณ 20 ครัวเรือน

6.3 ก่อสร้าง หนุบารุง สิ่งสาธารณะต่าง ๆ เช่น ศาลาโรงเรียนรั้วโรงเรียน บ้านพักครู ชุมประตู่โรงเรียน ศาลาเกษตรกลางบ้าน ภูมิและห้องน้ำในวัดศาลาเทอดพระเกียรติ ถนนจากปากทางเข้าหมู่บ้าน รั้วบ้าน เป็นต้น

6.4 ในหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ ก็สามารถจับโจรผู้ร้ายได้โดยการพาชาวบ้าน ออกติดตามผู้ลักขโมยและกระทำความผิด อีกทั้ง เมื่อมีกรณีขัดแย้งทางแพ่งและ

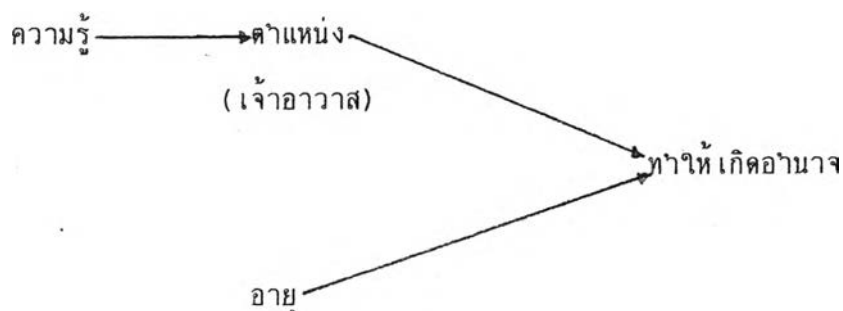
อาญาเกิดขึ้นในชุมชน นายอำเภอก็สามารถเกลี้ยกล่อมยินยอมกันได้ ไม่ให้เรื่องราวไปถึงเจ้าหน้าที่บ้าน เมืองที่อำเภอจังหวัด

จากวิธีการดังกล่าวทั้ง 6 ประการนี้ นายอำเภอได้ใช้ความรู้ที่ตนมีอยู่ประกอบกับการมีตำแหน่งที่สำคัญในชุมชน เป็นปัจจัยหลักโดยมีอายุ เป็นปัจจัย เสริมทำให้ นายอำเภอสามารถสร้างการยอมรับจากประชาชนทั่วไปได้ง่ายขึ้น จนทำให้มีผลงานต่าง ๆ เกิดขึ้น ประชาชนทั่วไปก็มีความ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามนายอำเภอ ทำให้ นายอำเภอเป็นผู้ที่มีอำนาจมากผู้หนึ่งในชุมชนหนองนาแซง

2.2 หลวงปู่พัน ธรรมวโร

หลวงปู่พัน ธรรมวโรหรือ พระอธิการคำพัน ธรรมวโร อายุ 62 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) ได้รับการบวชเรียนอยู่จนถึง 32 พรรษาแล้ว สำเร็จชั้นนักธรรมตรี เคยเป็นผู้ก่อตั้งวัดถ้ำพระ เมื่อปี พ.ศ.2502 เคยเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีวรมงคลตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 โดยเป็นอยู่จนถึง 16 ปี และเป็นเจ้าอาวาสวัดคอนเจ้าปู่ธรรมวโรเจริญธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 จนถึงปัจจุบัน หลวงปู่พันนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุ และมีความรู้ผู้หนึ่งในชุมชน เนื่องจากมีอายุมาก และบวชนานหลายพรรษาจนจบชั้นนักธรรมตรี นอกจากนั้นยังได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มเติมจากทางราชการทั้งทางศาสนา และทางโลกติดต่อกัน เป็นเวลานานจนนับไม่ถ้วน อีกประการหนึ่งหลวงปู่พัน ยังเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยการอ่านและการฟังอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ เมื่อประกอบกับการที่หลวงปู่พันได้ดำรงตำแหน่ง เป็นเจ้าอาวาสวัดในชุมชนหนองนาแซง (ทั้ง 3 วัด) ติดต่อกันมาเป็นเวลานานประมาณ 30 ปี จึงทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามหลวงปู่พัน เป็นอันมาก จึงนับได้ว่าหลวงปู่พัน เป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชนหนองนาแซง เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนหนองนาแซง มีความยึดมั่น และเคร่งครัดในประเพณีและการศาสนา เป็นอันมาก จึงยังมีผลในการส่งเสริมให้หลวงปู่พันเป็นผู้ที่มีอำนาจมากยิ่งขึ้นไปอีก เนื่องจากหลวงปู่พันอยู่ในฐานะผู้ที่มีอำนาจอ้างอิง (referent power) หลักศาสนาและพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.3 : หลวงปู่พัน อัมมวโร



วิธีการที่หลวงปู่พันได้ใช้ปัจจัยทั้ง 3 อย่างอันมีผลในการส่งเสริมให้เกิดอำนาจแก่ตนเอง ได้แก่

1. หลวงปู่พัน เป็นคนที่พูดจาดี ที่เรียกว่า "พูดจาอ่อน" เอาอกเอาใจให้กำลังใจแก่ประชาชนที่ไปช่วยงานวัด ไม่ว่าจะเป็นการช่วยงานก่อสร้างหรืองานพิธีทางศาสนา สั่งสอนธรรมะแก่ชาวบ้านเน้นศีล 5 ศีล 8 ไม่ให้ลดละศีลทาน หมั่นตักบาตรกวาดน้ำ ตั้งคากล่าวที่ว่า "ถ้ามีวัด บ้านไม่มี ก็ไม่มีอินกินอินทาน ถ้ามีบ้านวัดไม่มีก็ไม่ดี" ชาวบ้านผู้หนึ่งกล่าวว่าที่คนศรัทธา นับถือ เพราะว่า "เห็นเว้ากับคนดี" และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือหลวงปู่พัน เป็นคนละเอียดละออในพิธีทางศาสนา "ลดน้ำลดน้ำให้ละเอียดเรียบร้อย ถือว่าจะได้บุญได้ทานหลาย" เป็นคากล่าวของชาวบ้านอีกผู้หนึ่ง สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้ชาวบ้านทั่วไปยอมรับศรัทธา และปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของท่านในเรื่องต่าง ๆ

2. หลวงปู่พัน เป็นคนชอบริเริ่มก่อสร้างและพัฒนาโดยชักชวนชาวบ้านมาร่วมลงมือปฏิบัติ ออกทุนสมทบและขอรับบริจาคจากแหล่งอื่น ๆ ชาวบ้านผู้หนึ่งกล่าวว่า "เห็นเป็นคนมักสร้าง มักพัฒนาสร้างสา ชาวบ้านเป็นคนทำแต่ เห็น เป็นผู้ขอเป็นประธานในการสร้างสา "ทำให้ชาวบ้านที่เลื่อมใสศรัทธามาลงมือปฏิบัติตามคำชักชวนของท่าน สำหรับผู้ที่อยู่ระดับกลาง ๆ เมื่อมีการดำเนินการเกิดขึ้นก็ไม่สามารถนิ่งดูตายได้ มีความจำเป็น ต้องมาร่วมมือก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ในวัดตามคากล่าวของหลวงปู่พันเป็นจำนวนมาก หรืออาจกล่าวได้ว่ามาร่วมกันทำทั้งหมดบ้านเลย สิ่งที่ท่านริเริ่มและชักชวนให้ก่อสร้างคือ

2.1 ริเริ่มก่อตั้งวัดถ้ำพระ เมื่อปี พ.ศ.2502 สร้างกุฏิ 3 หลัง ศาลาที่พัก 1 หลังโดยไม้ใช้งบประมาณของทางราชการ

2.2 สร้างศาลาวัดและกุฏิวัดศรีวรมงคล โดยการเดินทางไปของงบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ด้วยตนเอง

2.3 ริเริ่มก่อตั้งวัดคอนเจ้าปู่ธัมมวโรเจริญธรรม เมื่อปี พ.ศ.2524-26 ได้ทำการก่อสร้างกุฏิ 3 หลัง ศาลา 1 หลัง (ศาลาเฉลิมพระเกียรติครบรอบ 60 พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) พร้อมกับปรับปรุงพื้นที่และทำถนนเข้าวัดโดยใช้กำลังพระ กำลังโยม(ชาวบ้าน) ไม่มีงบประมาณจากทางราชการ นอกจากนี้ยังมีโครงการจะก่อสร้างกุฏิอีก 1 หลังด้วย

วิธีการของหลวงปู่พันทั้ง 2 ประการที่กล่าวนี้มีส่วนทำให้หลวงปู่พัน เป็นที่ยอมรับ และมีอำนาจมากขึ้น นอกเหนือจากที่ได้มีอำนาจอ้างอิงจากทางศาสนาอยู่แล้ว หลวงปู่พันได้ใช้ปัจจัยทั้ง 3 อย่างผสมผสานกันโดยใช้ตำแหน่งเจ้าอาวาสและการมีความรู้เป็นปัจจัยหลัก ส่วนอายุเป็นปัจจัยเสริมที่สนับสนุนให้เกิดการยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เป็นไปได้ง่าย และได้มากยิ่งขึ้น

3. ใช้ปัจจัย ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความชำนาญและอายุ

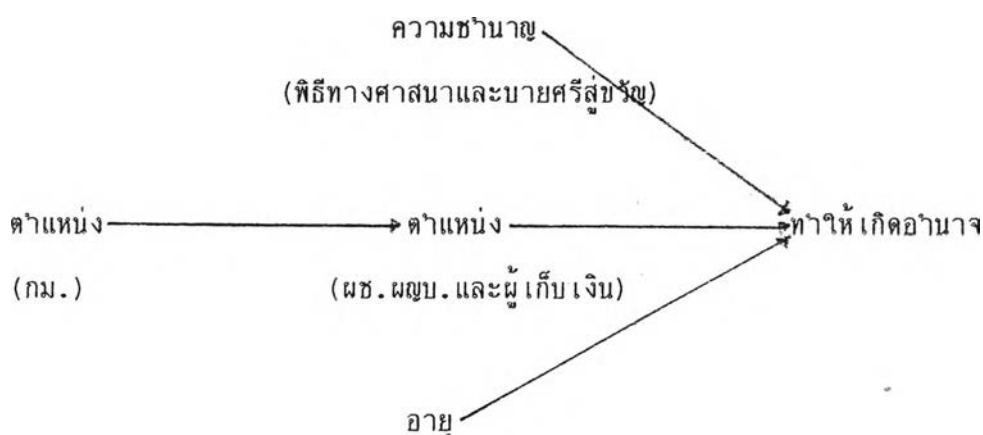
ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 3 คน คือ นาย ทองมา เชื้อกลาง นายปุ่น เชื้อกลาง และนาย จันทวง คำมูล ซึ่งมีวิธีการใช้ปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ

3.1 นายทองมา เชื้อกลาง

นายทองมา เชื้อกลาง ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเรียกว่า "พ่อตู้ทอง-มา" อายุ 59 ปี จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายทองมาเป็นผู้ที่มีความ

ชำนาญในพิธีทางศาสนา และพิธีบายศรีสู่ขวัญ จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ผู้หนึ่งในชุมชน นอกจากนั้นนาย ทองมา ยังเคยดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่จนถึง 10 ปี และเป็นผู้เก็บเงินฉาบปกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้านด้วย จึงทำให้นายทองมาอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.4 : นาย ทองมา เชือกกลาง



นายทองมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการหมู่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ เมื่ออายุได้ประมาณ 40 ปี ต่อมาก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 สมัยเป็นเวลารวมกันประมาณ 10 ปี และเนื่องจากนายทองมาเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นผู้ใหญ่ที่ใจบุญสุนทาน จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้เก็บเงินฉาบปกิจสงเคราะห์ระดับอำเภอประจำหมู่บ้านหนองนาแซงอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งตำแหน่งนี้ก็คือประธานกรรมการเก็บเงินของหมู่บ้านนั่นเอง ในการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ นี้ นาย ทองมาได้มีวิธีการในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างเสริมอำนาจให้แก่ตนเองดังนี้

1. นายทองมา เป็นคนที่ขยันขันแข็งและเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญในกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของวัดศาสนา หรือเป็นกิจกรรมพัฒนาบ้านเมือง เมื่อมีกิจกรรมส่วนรวมเกิดขึ้น นายทองมาจะต้องปรากฏตัวและเป็นผู้นำอยู่ในที่นั้นเสมอ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการเป็นผู้มีอายุของนายทองมาด้วย

2. นายทองมา เป็นคนที่คล่องในงานทั้งที่เป็นงานส่วนรวมและส่วนตัว เมื่อมีใครไปขอความช่วยเหลือ นายทองมาจะไม่ปฏิเสธและเร่งรีบทำงานขึ้นทันที จนมีผู้กล่าวขวัญมา " เป็นคนที่หาง่าย วานง่าย " ด้วยเหตุนี้จึงมีประชาชนมาขอความช่วยเหลือจากนายทองมาเป็นอันมาก รวมทั้งผู้ใหญ่บ้านก็ชอบขอให้นายทองมาทำงานบางอย่างแทนในฐานะที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เสมอ

3. นายทองมาเป็นผู้นำแบบนักปฏิบัติ (ไม่ใช่ชั้นบริหาร) กล่าวคือ เมื่อมีงานส่วนรวมเกิดขึ้น นายทองมาจะแบกจอบเสียมไปลงมือปฏิบัติทันที นำไปก่อนเสมอ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไปได้ทำตามทีหลัง ทำให้เวลาต่อมาประชาชนก็มาสวมบทมากขึ้น เนื่องจากไม่สามารถนิ่งดูคยได้ อีกประการหนึ่งก็คือ นายทองมาเป็นคนที่พูดจาโผงผางชอบโต้เถียงในที่ประชุมต่อว่าต่อขานคนอื่นในที่ประชุม กม. และประชุมชาวบ้านเสมอ แต่เมื่อเสร็จการประชุมแล้วนาย ทองมาก็จะเป็นผู้นำลงมือปฏิบัติงานอย่างจริงจัง จนได้ชื่อว่า เป็นคนที่ "พูดจริง ทำจริง" ลักษณะการทำงานแบบนี้ของนายทองมาทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา และปฏิบัติตามเป็นจำนวนมาก

4. ในตำแหน่งผู้เก็บเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ นายทองมาก็สามารถช่วยเหลือสงเคราะห์ครอบครัวคนตายได้ เป็นอย่างดีโดยการเดินไปทวงถามและติดตาม เก็บเงินกับทุกครัวเรือน ให้ช่วยออกเงินสมทบครัวเรือนละ 10 บาท และนำไปมอบให้แก่ครอบครัวคนตายโดยตรง ความดีอันนี้นาย ทองมาได้กระทำอยู่เป็นประจำมิได้ขาด โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ถือว่าเป็นการทำบุญกุศล

5. นาย ทองมาเป็นผู้ที่มีความเอาใจใส่ต่อกิจกรรมของวัดเป็นอย่างมาก กล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่ " เชื่อมระหว่างบ้านกับวัด " ไม่ให้โยมกับวัดขาดจากกัน เป็นคนที่เน้นหนักมาให้ห้พ่อออกแม่ออก (ญาติธรรมที่เป็นคนเฒ่าคนแก่) เหลิงใจในการปฏิบัติธรรม เป็นผู้ควบคุมดูแลและเป็นตัวตั้งตัวตีในการก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด เสนอแนะแผนการขอรับบริจาคเงินจากประชาชนที่ต่าง ๆ มาทนุบำรุงวัดพร้อมทั้งจัดการเรื่องบัญชีการใช้จ่ายเงิน และการเก็บเงินของวัดไม่ให้บกพร่องหรือมีปัญหา นอกจากนั้นยังเสียสละเวลาและแรงกายไปซื้อวัสดุ และขนวัสดุต่าง ๆ มาก่อสร้างในวัด นายทองมาจะขาดจากวัดเกิน 3 วันไม่ได้

มีอะไรขาดเหลือก็จะมานอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้ บางครั้งก็บอกที่วัด แต่ถ้าไม่มีโอกาส ก็จะเดินบอกตามบ้าน ชาวบ้านผู้หนึ่งกล่าวถึงความขยันขันแข็งในเรื่องกิจกรรมทางวัดของ นายทองมาว่า "เป็นคนหมั่นหลาย เติบ" (หมายถึงเป็นคนขยันมาก)

ในความเป็นจริงแล้วเป็นการยากที่จะแยกให้ออกจากกันอย่างชัดเจนว่า วิธีการที่นายทองมาใช้นั้น เป็นวิธีการของปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง เพราะว่าในความเป็นจริง นายทองมาได้ใช้ปัจจัยทั้ง 3 อย่างผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ นายทองมาได้มี วิธีการโดยใช้ทั้งตำแหน่ง ความชำนาญและอายุประกอบกัน เพียงแต่อาจจะอาศัย รากฐานมาจากปัจจัยอันใดอันหนึ่งมากเป็นพิเศษเท่านั้น ดังเช่นในสิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็น วิธีการที่นายทองมาใช้ความชำนาญมากกว่า ขณะเดียวกันก็ใช้การมีอายุและตำแหน่งเข้า มาร่วมด้วย วิธีการดังกล่าว ได้แก่

1. นายทองมาจะเป็นผู้กล่าวนำในพิธีการทางศาสนา และงานบุญต่าง ๆ ตั้งแต่ "นโม" ไปจนถึงนำสวดมนต์ นำพูดต่าง ๆ ที่ชาวบ้าน เรียกว่า "พาคนเว้า" เช่น พาไหว้พระ พาสวดมนต์ พารับศีล พาอาราธนา พาถวายสังฆทาน พาถวายบุญกรฐิน บุญเผาผล และบุญอื่น ๆ เป็นตัวแทนประเคนของให้พระและเป็นตัวแทนในการพูดต่าง ๆ ที่ต้องใช้ศัพท์บาลีหรือศัพท์ เฉพาะตามระเบียบประเพณี วิธีการของนายทองมาจะเป็นไปในลักษณะ ที่นายทองมาเป็นคนพูดนำแล้ว ชาวบ้านผู้ไปร่วมทำบุญก็จะพูดตามหลัง การปฏิบัติเช่นนี้จะมีขึ้น ทุกครั้งมีการทำบุญ ได้แก่ วันขึ้นหรือแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ ในช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน ก็จะ นำพูดทุกวันเลยในวันสำคัญทางศาสนา เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา วันที่มีงาน บุญต่าง ๆ เช่น บุญกรฐิน บุญเผาผล (บุญมหาชาติ) บุญบั้งไฟ บุญสงกรานต์ ตลอดจนวันสำคัญ ต่าง ๆ ที่ทางราชการถือเป็นวันสำคัญของชาติ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าในปีหนึ่ง ๆ จะมี วันที่นายทองมาปฏิบัติหน้าที่ เป็นผู้นำทางศาสนาและงานบุญอยู่จำนวนมาก

2. นายทองมาเป็นผู้นำในพิธีบายศรีสู่ขวัญ ที่เรียกว่า "พราหมณ์" เป็นผู้จัดแจง ผู้พาพูด พาสูตรขวัญในพิธีบายศรีสู่ขวัญของชาวบ้านที่มาร้องขอโดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ เนื่องจากนายทองมา มีความชำนาญในระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างดีว่าจะจัดดอกไม้ ธูปเทียน สายสิญจน์ หมากพลู พาขวัญ และลักษณะการนั่งทำพิธีอย่าง-

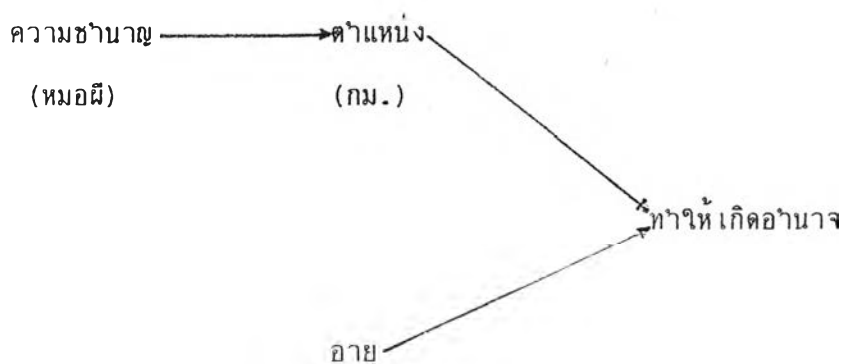
ไรตลดจนสามารถนำในการพูดได้ ทศบายศรีสู่ขวัญอาจถูกจัดขึ้นเนื่องในโอกาสหลาย ๆ อย่าง เช่น กลับมาเยี่ยมบ้าน หายป่วย คู่แต่งงาน(บ่าวสาว) เด็กหรือผู้ใหญ่ไม่ค่อยสบาย ผู้ที่จะเดินทางไปทีไกล ๆ และโอกาสอื่น ๆ ตามที่ชาวบ้านเห็นเหมาะสม

จะเห็นว่านายทองมาได้ใช้ความชำนาญ อายุ และตำแหน่งในทาง-
สาธารณะผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำความดีและปฏิบัติตนให้ เป็นประโยชน์ต่อ
ประชาชนในชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับนับถือและสำนึกในบุญคุณ อันมีผลให้เกิด
การเชื่อฟังและปฏิบัติตามนายทองมา ซึ่งทำให้นายทองมา เป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชน

3.2 นายปุ่น เชื้อกลาง

นายปุ่น เชื้อกลาง ชาวบ้านทั่ว ๆ ไป เรียกว่า "พ่อคู้ปุ่น" อายุ 58 ปี จึงนับว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) และได้
บวชอีก 1 พรรษา มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายปุ่นเป็นผู้ที่มีความ
ชำนาญทางหมอผี (หรือหมอมนต์หรือหมอเทวดา) จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจใน
ฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ในขณะที่เดียวกันก็มีอำนาจอ้างอิง (referent
Power) ด้วย เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับอำนาจของเทพเจ้าที่มาช่วยในการรักษาคนไข้
นอกจากนั้นยังเคยดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน (กม.) อยู่นานเกือบ 20 ปี จึงทำ
ให้นายปุ่น อยู่ในฐานะผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (legitimate power) ด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.5 : นายปุ่น เชื้อกลาง





นายปุ่นได้ร่ำเรียนวิชาหมอผี (บางที่เรียกว่าหมอเทวดา) มาเป็นเวลานานกว่า 20 ปีมาแล้ว โดยเรียนจากญาติพี่น้องมีวิธีการรักษาคนป่วยที่อ้างอิงอำนาจจากพระนารายณ์ พระพรหม พระพยาย พระพาสดา และได้ใช้วิธีการนี้รักษาคนป่วยที่เกี่ยวกับผีสาธหรือยมา ผู้มารักษาทั้งคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หลายสมัยและเป็นอยู่นานเกือบ 20 ปี แต่บทบาทในตำแหน่งกม. นี้ไม่ดีเด่นมากนัก ความดีเด่นของนายปุ่นมาอยู่ที่การรักษาคนไข้โดยใช้วิชาหมอผีมากกว่า วิธีการใช้ตำแหน่งให้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมให้เกิดอำนาจแก่ตน จึงเป็นไปในลักษณะที่ไม่เด่นชัดมากนัก ที่สำคัญ ได้แก่

1. นายปุ่นได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการพัฒนาบ้านเมืองและกิจกรรมของวัดตลอดมา โดยทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะแนวทางการทำงาน และเป็นผู้ตรวจร่วมกับผู้นำคนอื่น เช่น ครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองนาแซง แต่ต่อมานายปุ่นได้ออกจากการเป็น กม. และลดบทบาททางด้านนี้ลง เนื่องจากการเสียชีวิตของภรรยาซึ่งทำให้นายปุ่นต้องเลี้ยงลูกด้วยตนเอง ซึ่งมีอายุเพียง 4 เดือนเท่านั้น

2. นายปุ่นอยู่ในฐานะผู้ใหญ่ที่มีคนเคารพนับถือสามารถเกลี้ยกล่อมตัดสินปัญหากรณีพิพาทระหว่างประชาชนด้วยกันให้ได้รับความพอใจทั้งสองฝ่ายได้หลายครั้ง เช่น พิพาทเรื่องที่ดิน ไร่บ้าน ลูกหลานทะเลาะกัน ความผิดทางชู้สาว เป็นต้น

ในด้านหมอผีซึ่งเป็นความสามารถในการรักษาคนป่วยของนายปุ่นนั้นได้มีส่วนในการสร้างเสริมการยอมรับและศรัทธาจากประชาชนมาเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะเริ่มต้นจากการที่คนป่วยจากการที่คนป่วยไปหาหมอที่โรงพยาบาลมาแล้วแต่ไม่หาย นายปุ่นกล่าวว่า " ถ้าเป็นโรคประสาท โรคบ้า และโรคต่าง ๆ ทางพยาธิก็กินยารักษาหายได้ แต่ถ้าเกิดจากผี จะรักษาไม่หาย กินยาก็ไม่ถูก ถ้าไล่ผีออกแล้วก็รักษากินยาโรงพยาบาลถูกก็ได้ บางทีก็ไล่ผีออกแล้วไม่ต้องกินยาก็หายได้" หลังจากนั้นจะมีการทำพิธีทางไสยศาสตร์ที่เรียกว่า "ส่อง ดู" ว่ามีผีอยู่ในตัวผู้ป่วยนั้นหรือไม่ แต่ถ้าส่องดูแล้วพบว่าผู้ป่วยหมดอายุแล้วจะรักษาทางไสยศาสตร์ก็ไม่หาย นายปุ่นก็จะไม่รับรักษา ลักษณะของผู้ป่วยที่มาหาแตกต่างกันไปหลายอย่าง เช่น เจ็บหน้า เจ็บหลัง ปวดหัว มีน้ที่มือเท้า หน้า-

แดง ตัวสั้น ไม่พูดกับใครไม่รู้จักรใคร ไม่กินหัวกินน้ำ มีแต่ร้องไห้ บางรายที่ผีปอบเข้าก็
 อยากรินเลือด บางรายก็พูดไปแบบคนบ้า เป็นต้น เมื่อส่องดูแล้วพบว่าผีเป็นตัวทำ
 ให้ป่วยก็จะมีวิธีการรักษาหลายอย่าง บางคนอาจจะรักษาอยู่นาน รักษาหลายครั้งแล้วแต่
 ลักษณะของโรค ตัวอย่างเช่น การใช้ไข่กับข้าวสารมีการพูดโต้ตอบกับผีเพื่อขับไล่ หรือขอ
 ร้องไห้ผีออกไปโดยไข่ เม็ดข้าวสารกำไว้เต็มมือ แล้วพาดลงไปบนไข่ เมื่อสิ่งให้ เม็ดข้าวจับ
 ที่ไข่ 1 เม็ด มันก็จะจับ 1 เม็ด สิ่งให้จับที่ไข่ 2 เม็ด มันก็จะจับ 2 เม็ดตามที่หมอผีสั่งทำ
 อยู่อย่างนี้หลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งแน่ใจ วิธีการรักษาบางอย่างยุ่งยากสลับซับซ้อนมากและ
 ต้องใช้หมอผีหลายคน ดังเช่น เมื่อ ปีพ.ศ.2530 มีผีปอบเข้าคนหนึ่งเมื่อไล่ออกไปแล้วก็ไป
 เข้าอีกคนหนึ่ง เมื่อตามไปไล่อีกก็หนีไปเข้าคนอื่น ๆ อีก 3-4 คน ต่อเนื่องกันไปจึงสา-
 มารถไล่ได้สำเร็จ ในชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่ค่อนข้างแปลกพอสมควรคือมีคนป่วยที่เกี่ยวข้อง
 เนื่องจาก "ผีทำ" เป็นจำนวนมาก มีหมอผี 2 คน (และมีคนที่ เป็นหมอยาสมุนไพร แต่มี
 ความสามารถไล่ผีได้ด้วยอีก 2 คน) หมอผีแต่ละคนบางวันต้องไปทำการไล่ผีให้ผู้ป่วย 2-3
 คนก็มี โดยเฉลี่ยแล้วสัปดาห์ละ 3 ครั้ง สำหรับนายปุ่นแล้วรักษาคนป่วยในชุมชนแห่งนี้มานับ
 ไม่ถ้วน เพราะใช้เวลายาวนานกว่า 20 ปี นอกจากนั้นคนในชุมชนแห่งอื่น ๆ (ทั่วประเทศ)
 ที่ศรัทธาในตัวนายปุ่น ก็มาติดตามขอให้ไปรักษาในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ โดย
 นายปุ่นได้ค่าพิธีกรรมเพียง 1 บาท ที่เรียกว่า "ค่าคาย" ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่านายปุ่นเป็นผู้
 หนึ่งที่มีชื่อเสียงทางด้านนี้ เพราะว่ามีคนป่วยบางคนทั้งหมดโรงพยาบาลบอกว่ารักษาไม่ได้
 ต้องตายแน่ ๆ แต่พอมารักษาที่นายปุ่นกลับไม่ตายก็มีหลายคน

สำหรับวิธีการที่นายปุ่นได้ใช้ความชำนาญทางด้านหมอผี เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้
 เกิดอำนาจแก่ตน ได้แก่

1. นายปุ่น เป็นหมอผีที่เอาใจใส่ต่อผู้ป่วย เป็นอย่างมาก แม้ว่าจะได้รับค่า
 ตอบแทนเพียงเล็กน้อย ใครมาหากกลางคืนก็ไป กลางวันก็ไป ผนตก็ไป ไปทั้งนั้นไม่ว่าเมื่อ
 ใด เมื่อมีคนมาขอให้ไปรักษาก็จะไปทันที ขอให้นอนเผ้าคนป่วยก็นอน ถ้าหากไม่ปฏิบัติ เช่น
 นั้น เขาก็จะเรียกว่า "อาศัยบ่ได้" การปฏิบัติตัวของนายปุ่นทำให้ผู้ป่วยและญาติอบอุ่นใจไม่
 กลัวผี และซาบซึ้งในบุญคุณเป็นอย่างมาก ในการไปพบคนป่วยครั้งแรกนายปุ่นจะทำการ
 "ส่องดู" ก่อนว่าเป็น "ผีทำ" หรือไม่ ถ้าเป็น "ผีทำ" ก็จะทำการรักษาที่เรียกว่า "ปัว"

หรือ "เยา" แต่ถ้าเป็นโรคเกิดจากพยาธิไม่เกี่ยวกับผีก็จะแนะนำไปหาหมอโรงพยาบาล

2. การรักษาโรคของนายปุ่น อาจกล่าวได้ว่าไม่คิดค่ารักษาหรือที่เรียกว่า "ข้าวฟรี" นายปุ่นจะไม่เรียกค่ารักษาว่าจะคิดค่ารักษาเท่าใด หรือแม้จะเรียกก็ไม่สามารถเรียกได้เพราะว่าผิดหลักพิธีกรรม นายปุ่นจะได้รับเพียงเงินที่วางเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า "ค่าคาย" จำนวน 1 บาทเท่านั้น นายปุ่นกล่าวว่า "บางทีหนึ่งหมดศิน ได้เงิน 1 บาท แต่ก็เอาบุญคุณ" นายปุ่นกล่าวต่อว่า "รักษาดีแล้ว เขาก็ไม่ลืมบุญคุณให้ลูกเต้ามาช่วยงานรับใช้ เพราะว่า เป็นหนี้บุญคุณผีนั้น "(ปุ่น เชื้อกลาง, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามในบางกรณี ญาติผู้ช่วยเห็นว่า เป็นหนี้บุญคุณ เมื่อรักษาหายแล้ว ก็จะมีการสมนาคุณเป็นเงินหรือเป็นของตามความเหมาะสม ซึ่งส่วนมากแล้วจะเป็นผู้ช่วยนอกชุมชนที่มาจากสถานที่ไกล ๆ

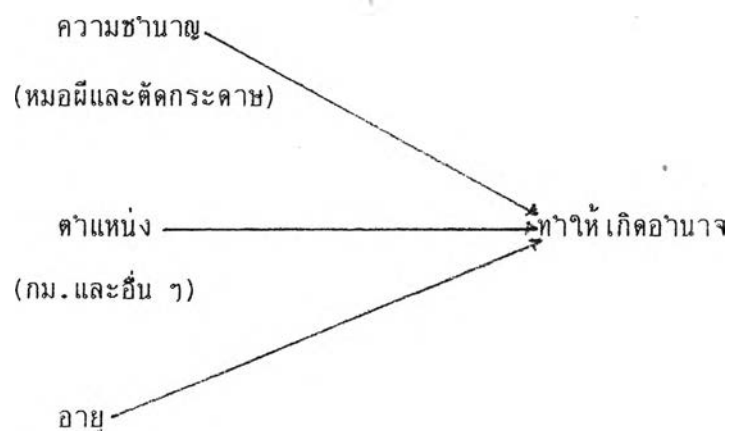
3. นายปุ่น มีวิธีการเชื่อมโยงระหว่างหมอผีกับผู้ป่วยหรือผู้มีศรัทธาเป็นแบบศูนย์กลาง-บริวารที่เรียกกันว่า "พ่อเลี้ยง-ลูกเลี้ยง" โดยที่นายปุ่น เป็นพ่อเลี้ยง เมื่อผู้ป่วยมารักษาโรคหายแล้ว ก็จะขอเข้าเป็นลูกเลี้ยงเพื่อให้หมอผีรักษา คุ่มครองไม่ให้ผีมารบกวนอีก และเมื่อสามีหรือภรรยาใครคนใดคนหนึ่งป่วยจนได้รับการรักษาหายแล้วก็ต้องเข้าเป็นลูกเลี้ยงทั้ง 2 คน เพราะถ้าเป็นคนใดคนหนึ่งคนเดียวก็จะทำให้อ่อนด้อยกันไม่ได้ ซึ่งมีผลให้ต้องนำลูกหลานเข้ามาขอเป็นลูกเลี้ยงด้วย นอกจากนั้นผู้ที่เชื่อถือศรัทธาก็สามารถมาขอเป็นลูกเลี้ยงได้ ประมาณว่ามีคนที่ เป็นลูกเลี้ยงของนายปุ่น 2 ใน 3 ส่วนของชุมชน ผู้ที่เป็นลูกเลี้ยงจะต้องมาทำพิธีทำความคุ้มครองอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอโดยจะต้องนำดอกไม้ ฝ้ายผูกแขนและเหล้ามากราบไหว้บูชาในวันแรม 15 ค่ำ ปลายเดือนของทุกเดือน พ่อเลี้ยงก็จะทำพิธี เสกมนตร์ใส่ฝ้ายผูกแขนแล้วก็นำไปผูกแขนให้กับลูกเลี้ยงทุก ๆ คน วิธีการเช่นนี้ ส่งเสริมให้นายปุ่น เป็นผู้มีอำนาจในชุมชนเพิ่มขึ้นอีก

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความชำนาญทางด้านหมอผี เป็นปัจจัย เด่นที่ส่งเสริมให้นายปุ่น เป็นผู้มีอำนาจ ในขณะที่อายุและตำแหน่ง เป็นปัจจัย เสริมทั้งนี้ เนื่องมาจากประชาชนทั่วไป เห็นคุณงามความดีของนายปุ่น และสำนึกในการเป็นหนี้บุญคุณ จึงทำให้เกิดการยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามนายปุ่นในเรื่องต่าง ๆ ไปด้วย อันมีผลให้นายปุ่น เป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งชุมชน

3.3 นายจันทอง คำมูล

นายจันทอง คำมูล ชาวบ้านทั่วไป ไปเรียกว่า "พ่อตุ้จ" อายุ 59 ปี จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในกลุ่มชน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายจันทองเป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านหอมผี (เช่นเดียวกับนายบุ่น เข็อกกลาง) ในขณะเดียวกันก็มีความชำนาญทางด้านการตัดกระดาษเพื่อตกแต่งในพิธีกรรมต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ในขณะเดียวกันก็มีอำนาจอ้างอิง (referent power) ด้วย เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับอำนาจของเทพเจ้าที่มาต่อสู้กับผี นอกจากนี้ นายจันทองยังเคยดำรงตำแหน่งต่าง ๆ มากมาย เช่น เป็นกรรมการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 ถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เมื่อปี พ.ศ.2524 เป็นผู้สื่อข่าวสารานุกรมหมู่บ้าน (ผสส.) เมื่อปี พ.ศ.2525 และเป็นกรรมการการเงินเมื่อปี พ.ศ.2529 ตำแหน่งเหล่านี้บางตำแหน่งยังเป็นอยู่ในปัจจุบัน มีบางตำแหน่งเท่านั้นที่เพิกหมดวาระ เช่น ตำแหน่ง กม.หมดวาระลงเมื่อปี พ.ศ.2530 ฉะนั้น นายจันทองจึงอยู่ในฐานะผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ (legitimate power) ผู้หนึ่งด้วย

แผนภูมิประกอบภาพพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.6 : นาย จันทอง คำมูล



นายจันทวงได้เรียนวิชาหมอมือ (หรือที่เรียกว่า "หมอเทวดา" มาจากปู่ของ
 ตนเอง เมื่อ 30 กว่าปีมาแล้ว และได้ใช้ความชำนาญทางด้านนี้รักษาคนป่วยเรื่อยมา โดย
 ไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ นอกจากนั้น นายจันทวง ยังมีความชำนาญทางด้านศิลปะและการตก
 แต่งในพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งก็ได้ใช้ความชำนาญทางด้านนี้บริการและรับใช้ประชาชนภายใน
 ชุมชนเรื่อยมา โดยไม่คิดค่าตอบแทนเช่นกัน ต่อมาก็ได้รับตำแหน่งทางสาธารณะต่าง ๆ ดัง
 กล่าวแล้ว ในความเป็นจริงเป็นเรื่องยากที่จะแยกให้ออกจากกันอย่างเด็ดขาดว่า นาย จัน
 ทวงได้ใช้ปัจจัยใดบ้างในการสร้างอำนาจให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทาง
 ด้านอายุจะมีส่วนเข้าไปแทรกในการใช้ตำแหน่ง และความชำนาญเสมอ แต่ก็พอจะ
 อนุโลมแบ่งได้อย่างกว้าง ๆ คือ วิธีการใช้ตำแหน่งทางสาธารณะผสมผสานกับการมี
 อายุ และวิธีการใช้ความชำนาญผสมผสานกับการมีอายุ ในขั้นแรกขอกกล่าวถึงวิธีการ
 ใช้ปัจจัยทางด้านตำแหน่งผสมผสานกับการมีอายุก่อนซึ่ง นาย จันทวงมีวิธีการดังนี้

1. นายจันทวงเป็นคนชอบพูดจาโผงผาง ชอบเถียงคนผู้คนในที่ประชุมให้
 เป็นที่รู้จัก ไม่ว่าจะเป็นการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือประชุมชาวบ้าน นายจันทวง
 ต้องมีการเสนอข้อคิดเห็นทุกครั้งอย่างตรง ๆ และเปิดเผยโดยไม่ไว้หน้า ที่เรียกว่า
 "ดอกหน้า" แม้แต่ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่เว้นและ เคยโดนมาแล้วหลายครั้ง ในหลาย ๆ กรณีนายจัน
 ทวงจะ เป็นผู้คัดค้านและ เถียงคนอื่นในที่ประชุม แต่ก็มักจะกลับมายอมรับในภายหลัง และ
 เมื่อถึง เวลาปฏิบัติจริงนายจันทวงก็จะเป็นผู้นำในการทำงานอย่างแข็งขันและจริงจัง มีผู้
 กล่าวว่ "พ่อตุ้จ่าเป็นคนชอบเถียง ชอบมี เรื่อง แต่ เวลาเฮ็ด เฮ็ดคักอิหลี" ลักษณะ เช่นนี้ของ
 นาย จันทวง ทำให้เกิดการยอมรับและศรัทธาขึ้นในตัวเขา เป็นอย่างมาก

2. นายจันทวง เป็นคนที่ชอบทำงาน เพื่อคนอื่น และเพื่อสาธารณะแบบทุ่มเท
 ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยไม่รู้จักถนอมกำลังของตนเอง จนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า
 "บ่ได้แพงแฉง เจ้าของเลย" นายจันทวงจะทำตามใจคนอื่น ยกบ้านสร้างบ้าน ช่วยบริการ
 ออกหัวคิดปัญหา งานวัด งานโรงเรียน งานพัฒนาท้องถิ่นบริการฟรีหมด เช่น งานวัดก็ทำทุก
 อย่าง ออกหน้าออกตา อะไรไม่ถูกก็แนะวิธีให้ งานโรงเรียนก็ออกหัวคิด แนะนำแนวทาง ชัก
 ชวนคนขึ้นมาทำสาลาพักเรียน บ้านพักครู เป็นต้น

3. นายจันทอง เป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริต เข้าลักษณะที่เรียกว่า "ใจซื่อมือสะอาด" ไม่เคยมีประวัติเสีย จึงทำให้เกิดความไว้วางใจ และได้รับการยอมรับให้เป็นผู้เก็บรักษาเงิน ควบคุมการใช้จ่ายต่าง ๆ เพราะเมื่อนายจันทองเป็นกรรมการการเงินคนหนึ่ง แล้วเมื่อเห็นคนอื่นทำไม่ดี ไม่สะอาด เขาก็จะไม่เอาด้วย ทำให้คนอื่นเกรงใจไม่กล้าทำผิด จนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า นายจันทองเป็น "คนขวางหมู" (คนที่ขัดใจเพื่อน)

วิธีการของนายจันทอง เช่นนี้ทำให้เกิดการยอมรับ ศรัทธาขึ้นในหมู่ประชาชนทั่วไป ประชาชนทั่วไปจึงเชื่อฟังและปฏิบัติตามนายจันทอง ทำให้เขาเป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่ง แต่ไม่เพียงเท่านั้น นายจันทองยังมีวิธีการใช้ความชำนาญและอายุผสมผสานกัน เพื่อก่อให้เกิดอำนาจแก่ตนเพิ่มขึ้นไปอีกดังนี้

1. นายจันทองมีความชำนาญทางด้านหมอผีซึ่งมีลักษณะและวิธีการสร้างอำนาจ เช่นเดียวกับนายบูน เชือกกลาง แต่ต่างกันตรงที่นายจันทองมี "ลูกเลี้ยง" อยู่ น้อยกว่าคือมีประมาณ 10 กว่าครัวเรือนหรือประมาณ 50 คนเท่านั้น วิธีการรักษาคนป่วยก็เป็นตำราเดียวกันกับนายบูน บางครั้งก็รักษาคนป่วยร่วมกัน แต่นายจันทองสามารถรักษาได้ด้วยวิธีการเป่า เผาเหล็กแดงและเหยียบเหล็กแดงไปรูดตามเท้าเพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีอาการหนักหรือล้มแล้วไม่ยอมออก (รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ดูที่หัวข้อ 3.2 นายบูน เชือกกลาง)

2. นายจันทอง เป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านศิลปะที่ผสมผสานกับความเชื่อทางด้านพิธีกรรมและงานบุญต่าง ๆ กล่าวคือ เป็นผู้ที่สามารถตัดกระดาษสีสรรต่าง ๆ ให้เป็นลวดลายได้หลายอย่าง ตัดต้นกล้วยมาทำประสาตต้นกล้วยเป็นแบบหอ ทำลวดลายติดงานกองบวช งานกรฐิน ติดเม็ง ติดเศวตฉัตร ตัดกระดาษติดตามโหงศพให้ดูสวยงามในงานศพ งานบุญแจกข้าว งานบุญมหาชาติก็ตกแต่งธรรมาสน์ให้เป็นลายเป็นช่อง เป็นต้น ความชำนาญทางด้านนี้ทำให้นายจันทองเป็นคนที่ชุมชนแห่งนี้จะขาดเสียไม่ได้ เพราะทำเป็นอยู่คนเดียว วิธีการของนายจันทองก็คือเมื่อมีงานศพ งานบวช งานบุญ และงานพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม นายจันทองก็จะไปทันที เมื่อได้ทราบข่าว ไม่จำเป็นต้องมาร้องขอ "หาหรือวาน" พอไปถึงก็จะใช้ความชำนาญทางด้านนี้เสมือนเป็นภาระ

หน้าที่ของเขาโดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ เลย การจะทำเช่นนี้ถ้าเป็นงานส่วนตัว ญาติพี่น้องของเจ้าภาพก็จะสำนึกในการ เป็นหนี้บุญคุณคือนาย จันทวง แต่ถ้าเป็นงานส่วนรวม ประชาชนทั่วไปก็จะยอมรับ และศรัทธาในตัว เขามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนแห่งนี้ มีการประกอบพิธีกรรมทางสังคม พิธีกรรมทางศาสนา และงานบุญดี ๆ มาก ซึ่งทำให้นายจันทวงต้องทำหน้าที่นี้อยู่เป็นประจำทุก เดือน เดือนละหลายครั้ง

กล่าวโดยสรุปแล้ว นายจันทวงได้ใช้ตำแหน่ง ความชำนาญและอายุ เป็นปัจจัยในการสร้างอำนาจให้กับตนในลักษณะที่ผสมผสานกันด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความชำนาญนั้น นายจันทวงไม่ได้คิดค่าตอบแทนใด ๆ เลย ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความสำนึกในการ เป็น "หนี้บุญคุณ" ซึ่งส่งผลให้เกิดความเกรงใจ เชื่อฟังและปฏิบัติตามในเรื่องต่าง ๆ ด้วย นายจันทวงจึง เป็นผู้ที่มีอำนาจในชุมชนคนหนึ่ง

4. ใช้ปัจจัย ความชำนาญและอายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 8 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยนาง กอง คำมา นางชม จันทระสะอาด นางทองคำ พรหมทา นาง ยอน วังสะพันธ์ และนาย ไสย เพิ่งมี มีลักษณะการใช้ปัจจัยและวิธีการสร้างอำนาจที่คล้ายคลึงกันซึ่งในที่นี้จะขอกกล่าวถึงวิธีการสร้างอำนาจของนาง กอง คำมาเพียงคนเดียว กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย นางมั่ง คางจ และ นาง ชาละวัน คางจ มีลักษณะการใช้ปัจจัยและวิธีการสร้างอำนาจที่คล้ายคลึงกัน แต่มีบางส่วนที่ต่างกัน ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงวิธีการสร้างอำนาจของ นางมั่ง คางจในรายละเอียดเพียงคนเดียว ส่วนนาง ชาละวัน คางจ จะขอกกล่าวถึงบ้างเพียงเล็กน้อยในหัวข้อของนางมั่ง คางจ และกลุ่มสุดท้ายมีนายกาล ธรรมเทศ เพียงคนเดียว ซึ่งก็จะขอกกล่าวถึงลักษณะการใช้ปัจจัยและวิธีการสร้างอำนาจต่อไป

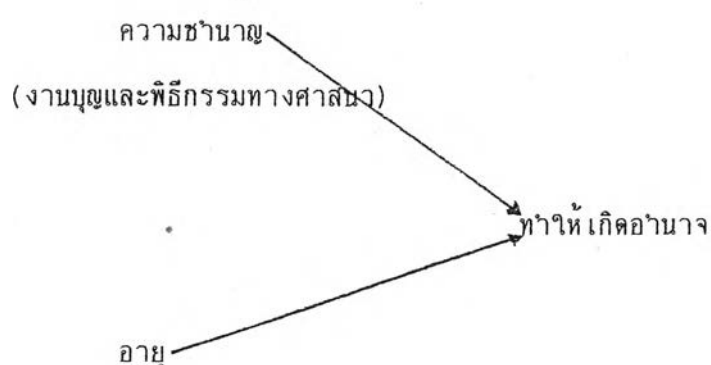
4.1 นาง กอง คำมา

นางกอง คำมา ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเรียกว่า "ยายกอง" อายุ 59 ปี ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มี

อาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นางกองเป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านงานบุญประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ผสมผสานกับความเชื่อตั้งเดิมทางประเพณี ซึ่งมีผลให้เกิดการเชื่อฟังและปฏิบัติตามขึ้นในตัวของนางกอง เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีกิจกรรมเกี่ยวกับงานบุญประเพณีในระดับความถี่ที่สูง และเป็นไปในระดับที่เคร่งครัดเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ จึงทำให้นางกองเป็นผู้ที่มีอำนาจหนึ่งในชุมชน (นอกจากนี้นางกองยังมีความสามารถอีกอย่างหนึ่ง คือการเป็นหมอด้ายแต่ก็ไม่ค่อยได้ใช้ความชำนาญทางด้านนี้มากนัก ในที่นี้จึงจะไม่ขอกล่าวถึง)

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว นางกองไม่ได้อยู่ในฐานะผู้นำในลักษณะที่เป็นเอกเทศโดดเดี่ยว แต่เป็นผู้นำในลักษณะที่เป็น "ผู้นำร่วม" คือ ร่วมกันกระทำกับคนเฒ่าคนแก่ คนอื่น ๆ อีก 4 คน คือ นางชม จันทรสะอาด อายุ 61 ปี นางทองคำ พรหมทา อายุ 60 ปี นาง ยอน วังสะพันธ์ อายุ 57 ปีและนายไสย เพ็งมี อายุ 60 ปีบุคคลทั้ง 5 นี้ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงร่วมกันใช้ความชำนาญ และอายุเพื่อชักนำให้ประชาชนมาร่วมกิจกรรมในงานบุญและพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน ฉะนั้นในที่นี้จะขอกล่าวถึงเรื่องราวของนางกองเป็นหลัก และให้ถือเสมือนว่าเป็นการกล่าวถึงบทบาท และการสร้างอำนาจของบุคคลอีก 4 คนด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.7 : นาง กอง คำมา



ในชุมชนที่มีความเคร่งครัดทางศาสนาและงานบุญ ประชาชนทั่วไปจะประกอบกิจกรรมทางศาสนาอยู่เป็นประจำ เดือนละหลายครั้ง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้อย่างกว้าง ๆ

เป็น 3 ประเภทคือ

1. วันพระ หรือวันธรรมสวนะ ตามปกติของทุกเดือนเดือนละ 4 ครั้ง คือ วันขึ้นและแรม 8 ค่ำ และวันขึ้นและแรม 15 ค่ำ
2. วันที่ทางราชการกำหนดให้เป็นวันสำคัญประจำชาติที่จะต้องมีการไปทำบุญที่วัด เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชินี วันปิยมหาราช วันฉัตรมงคล ฯลฯ
3. วันที่ถือว่าเป็นบุญประเพณีประจำปี ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างมากที่จะต้องมีการเตรียมงานมากมายใช้ความละเอียด ใช้ความชำนาญ และต้องมีผู้นำที่ยันหมั่นเพียรเป็นพิเศษ งานบุญบางอย่างต้องใช้เวลาเตรียมงานมากกว่า 1 เดือนก็มี ในชุมชนแห่งนี้มีงานบุญประเภทนี้เกือบทุกเดือนในรอบ 1 ปี ได้แก่

เดือน 1	บุญขึ้นปีใหม่
เดือน 2	บุญข้าวจี่ บุญประทายเป็นข้าวเปลือก
เดือน 3	บุญวันมาฆบูชา บุญธาตุพนม (จังหวัดนครพนม) บุญมหาชาติของวัดดอนเจ้าปู่ธรรมวโรเจริญธรรม และบุญมหาชาติของวัดป่าถ้ำพระ
เดือน 4	บุญมหาชาติของวัดศรีวรมงคล
เดือน 5	บุญสงกรานต์
เดือน 6	บุญบังไฟ
เดือน 8	บุญเข้าพรรษา
เดือน 9	บุญห่อข้าวประดับดิน
เดือน 10	บุญข้าวสาก
เดือน 11	บุญออกพรรษา
เดือน 12	บุญกฐิน

ในงานบุญประเพณีแต่ละประเภทจะมีพิธีกรรม กิจกรรมและสิ่งที่ต้องเตรียมขึ้น เป็นพิเศษแตกต่างกันไป ผู้ที่ชำนาญการเท่านั้นจึงจะสามารถเป็นผู้นำและชี้แนะวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามประเพณีของงานบุญประเภทนั้น ๆ

วิธีการที่นางกอง (และผู้นำอีก 4 คน) ได้ใช้ความชำนาญและอายุสร้างอำนาจให้แก่คนในงานบุญ และพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เป็นดังต่อไปนี้

1. แสดงบทบาทการตัดสินใจเกี่ยวกับงานบุญและกิจกรรมทางศาสนา ในชุมชนแห่งนี้ เมื่อมีงานบุญขึ้น ผู้ใหญ่บ้านก็จะตีเกราะหรือตีกระล่อให้ประชาชนไปรวมกันที่วัดเพื่อปรึกษาหารือ และตัดสินใจเกี่ยวกับงานบุญ นาง กองได้เป็นผู้ที่มีบทบาท แสดงข้อคิดเห็นว่า จะทำบุญวันไหน เมื่อไหร่ และต้องทำอะไรบ้าง ต้องเตรียมอะไรจึงจะเหมาะสม และทันกับเวลาที่มีอยู่ เช่น มีการหาฤกษ์ยามที่เหมาะสม หรือมีการตัดสินใจว่าควรจะขอบริจาคเงินกับประชาชนครัวเรือนละเท่าใด จึงจะเพียงพอและจะให้ใครเป็นคนเดินขอรับบริจาคแบ่งความรับผิดชอบกันเป็นคุ้ม ๆ ให้เสร็จตามกำหนดเวลา กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ นาง กอง (และผู้นำอีก 4 คน) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและวางแผนเกี่ยวกับงานบุญ โดยมีผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวก ทางงานบุญในนามของชาวชุมชนหนองนาแซง

2. ใช้ความชำนาญในงานบุญประเพณี ในการปฏิบัติกรงานบุญที่แท้จริง จะต้องมีการเตรียมการก่อนวันงาน ทำพิธีการในวันงานรวมทั้งจัดการเก็บกวาดจัดแจงทุกสิ่งทุกอย่าง ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และส่งมอบสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องหลังจากวันที่เสร็จสิ้นงานบุญแล้ว นาง กอง (และผู้นำอีก 4 คน) ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการขึ้นนำการปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามประเพณี, กล่าวคือ เป็นทั้งผู้นำในการวางแผนงาน เป็นหัวหน้าควบคุมการปฏิบัติงานและเป็นผู้ติดตามผลงานทุกอย่างจนเสร็จพิธีที่เรียกว่า "ผู้พาเข็ด" คือเป็นหัวหน้าให้คนอื่น ๆ มาร่วมทำงานที่วัดทั้งกลางวันกลางคืน นางกองได้กล่าวถึงเหตุผลที่ต้องเป็นผู้นำในงานบุญนี้ว่า "ไม่อยากจะให้วัดข้าง (ร้าง) อยากสอนให้ลูกหลานรู้จักจ้อไว้ (จำไว้) เป็นผู้พาเข็ดพาทำ บอกลูกบอกหลาน ถ้าไม่มีผู้เฒ่าก็ให้ลูกหลานทำต่อไป" (กอง คำมา สัมภาษณ์) ในงานบุญแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ที่

ชานาญเท่านั้น จึงจะสามารถทำไปได้ให้ถูกต้องตามประเพณี ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างที่นาง
กองได้ใช้ความชานาญของตนชี้แนะ เกี่ยวกับการเตรียมงานบุญบางอย่าง 2-3 อย่างคือ

2.1 การเตรียมงานบุญมหาชาติจะต้องใช้เวลาประมาณ 1

เดือน หรืออาจใช้เวลาอย่างน้อยกว่านั้น ขึ้นอยู่กับประชาชนที่ไปร่วมเตรียมมามากน้อย
เพียงใด สิ่งที่ต้องเตรียมเรียกว่า "เครื่องพัน"คือ มีการทำหมาก เบ็ง 1,000 อัน ตัด
ดอกไม้ 1,000 อัน คำหมาก 1,000 อัน กอกยา (บุหรี) 1,000 อัน ธงช่อ 1,000 อัน
ตัดรูปคน 1,000 อัน ฯลฯ นอกจากนั้นยังต้องทำเครื่องประดับประดา ทอง (คำธง) มา
ใส่ทางให้ยาวลมพัดโบกสะบัด ช้อกระดาศแก้วมาตกแต่ง ช้อผ้า อุปกรณ์ เสื้อ หมอน มาตั้ง
กองบุญขึ้น พร้อมทั้งขอรับบริจาคเงิน และอาหารมาสมทบด้วย

2.2 การเตรียมงานบุญกฐิน ต้องมีการจัดหาเงินโดยขอรับ

บริจาคจากประชาชนทั่วไปไปซื้อเครื่องกองบุญ เสื้อ หมอน ที่นอน กระติบข้าว ผ้าไตร
ขวาน พรำ เสียม ผ้าห่ม ครก สาก แอ่งน้ำ ทำเศวตฉัตร ทำไม้ปิดตาด ฯลฯ
เมื่อเตรียมเสร็จแล้ว พอถึงวันกฐินก็จะมีการเอาเตียงมาตั้งนอกวัด แล้วเอาเครื่องบริ
หารต่าง ๆ เช่น บาตร ตาลปัตร รม รองเท้า เครื่องขันหมาก ฯลฯ ใส่ไว้ในเตียงให้
เต็ม พอตอนเช้าก็มีการแห่เข้าวัดเพื่อไปประเคนให้แก่พระ เป็นอันเสร็จพิธี ในตอนกลาง
คืนก็อาจจัดให้มีงานแสดง เช่น ภาพยนตร์ หรือมีการตักบาตรสวรรค์ เป็นต้น หลังจาก
เสร็จสิ้นพิธีทุกอย่างแล้ว นางกอง (และผู้นำอีก 4 คน) ก็จะเป็นหัวหน้าในการทำความ
สะอาดเก็บกวาดให้เรียบร้อย กล่าวได้ว่าไม่ได้หยุดพักเลยทั้งกลางวันกลางคืน

2.3 การเตรียมงานบุญห่อข้าวประดับดิน จะต้องมีการไปขุด

เอามันในป่าผักทองมานึ่ง ถั่วแดง ข้าวโพด มะพร้าว ถั่วลิสง และเอาใบตองมาห่อข้าว
ต้ม สิ่งที่จะต้องเอามาห่อมีมากมาย ผู้ที่ชานาญเท่านั้นจึงจะสามารถจดจำได้ และทำได้
อย่างถูกต้อง สิ่งเหล่านั้นได้แก่ ข้าวต้ม กล้วย อ้อย มะพร้าว ส้มโอ คำหมาก กอกยา
(บุหรีรวม) ฝรั่ง มัน ถั่วลิสงแดง ข้าวโพด หมากบก ปลา และเนื้อ เมื่อเอาสิ่งเหล่านี้
นี้ไปทำให้สุกแล้ว ก็เอามาห่อเป็น 5,6 ห่อ หรือ 10,11 ห่อ ตามความพอใจแล้วเอาไป
ประเคนให้พระซึ่งจะเอาไปบูชาพระพุทธรูป 1 ห่อ เป็นอันเสร็จพิธีหลังจากนั้นก็จะเป็นการ

แจกจ่ายกันรับประทาน ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ในหลักการที่เรียกว่า "กิน-ทาน"

ในความเป็นจริงแล้ว การเตรียมงานบุญต่าง ๆ ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมากมาย ซึ่งไม่อาจจะนำมากล่าวในที่นี้ได้หมด ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า ในงานบุญต่าง ๆ จะต้องมีผู้ชำนาญการจึงจะทำได้ถูกต้องตามประเพณี จึงได้นำบุญ 2-3 อย่างมากล่าวไว้เพียงย่อ ๆ เพื่อให้เห็นภาพเท่านั้น

3. แสดงความขยันหมั่นเพียรในกิจกรรมของวัดศาสนา และงานบุญเป็นประจำสม่ำเสมอจนประชาชนทั่วไปให้การยอมรับและศรัทธา กิจกรรมเหล่านั้นได้แก่

3.1 เป็นผู้ชักชวนชาวบ้านไปวัดเช้า-เย็น เป็นผู้นำในการไหว้พระที่เรียกว่า "พาเว้า" เป็นต้นว่า อารธนาเทศน์ อารธนาศีล ถวายของให้พระ ประเคนของให้พระ นิมนต์พระพร้อมกับสิ่งสอนแนะนำชาวบ้านให้จดจำวิธีปฏิบัติให้ถูกหลักประเพณีว่า ควรจะจัดเตรียมดอกไม้ ธูปเทียนอย่างไรบ้าง

3.2 ไปทำบุญที่วัดทุกวัน ในวันธรรมดาคงจะไปวัด 2 ครั้งคือไปจันทน์ตอนเช้า ไปเพลตอนก่อนเที่ยงจนถึงบ่ายจึงได้กลับ ในวันสำคัญทางศาสนาก็จะอยู่ที่วัดเกือบทั้งวัน ซึ่งนอกจากจะจำศีลแล้วยังต้องช่วยทำอาหารและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาช่วยงานวัดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันเข้าพรรษา ก็จะต้องมาจำศีลอยู่ 3 เดือนและนอนที่วัดในวันขึ้นและแรม 8 ค่ำ 15 ค่ำ นอกจากนั้นมีงานอะไรในวัดก็จะช่วยกันทำอย่างขยันขันแข็ง เช่น ทำหมากเบ็ง ดอกไม้ เครื่องประดับ และการทอเสื่อซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาอันยาวนาน เพราะต้องไปเอาผืนที่หนองน้ำมาผ่าให้เป็นเส้นเล็ก ๆ ตากแห้งเสียก่อนจึงจะสามารถเอามาทำเป็นเสื่อได้โดยต้องทำทั้งกลางวันและกลางคืน

3.3 เป็นตัวตั้งตัวตีและผู้ดำเนินการในการขอรับบริจาคเงินจากชาวบ้านที่เรียกว่า "ขอแผ่เงิน" เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมของวัดและงานบุญ นอกจากนั้นก็ขอรับบริจาคน้ำปลา อาหาร ยา และสิ่งของต่าง ๆ จากชาวบ้านเพื่อเอามาใช้ในการนี้ด้วย

3.4 กิจกรรมของวัดบางอย่างแม้ว่าจะ เป็น เรื่องที่ไม่ถนัดสำหรับผู้หญิง แต่นางกอง (และผู้นำอีก 4 คน) ก็สามารถเป็นผู้นำชักชวนชาวบ้านไปตัดไม้ ลากไม้จาก ป่าคอนไรรักษา โดยช่วยกันจ่ายเงินส่วนตัวซื้อไก่ เหล้าปลาอาหารมาวานให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ มาช่วยกันทำกิจกรรมที่ทำก็คือ ไป เลื่อยไม้ ผ่าไม้ในป่าแล้วใช้รถเข็น (ที่เรียกว่า "รถขู") ไป เข็นมาจากป่า เพื่อมาทำกุฏิในวัด โดยที่นางกอง ได้ เป็นผู้นำและปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับ ที่ผู้ชายทำแม้ว่าจะแก่แล้ว และเป็นผู้หญิงก็ตามแต่ด้วยความศรัทธาในทางศาสนา และผลบุญ ที่จะได้รับจึงได้ทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจ เพื่อการนี้ทั้ง ๆ ที่เป็นงานที่หนักและต้องใช้ เวลามากกว่า 1 เดือน

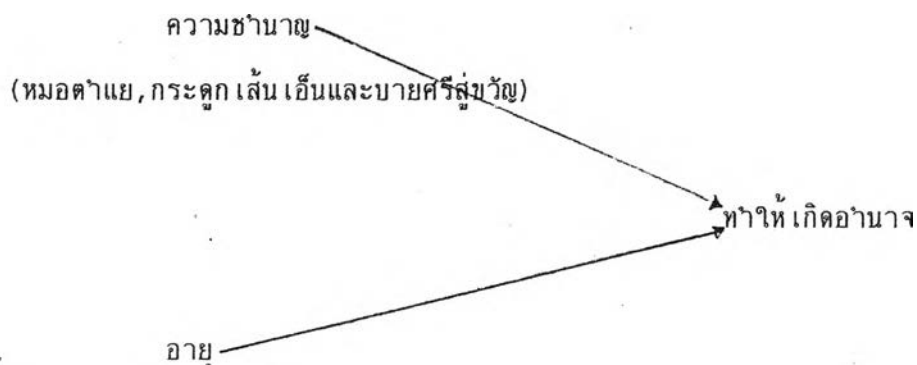
กล่าวโดยสรุปแล้ว นางกอง (และผู้นำอีก 4 คน) ได้ใช้ปัจจัยความชำนาญ และอายุของงานแสดงบทบาทการตัดสินใจในงานบุญ ใช้ความชำนาญชี้แนะการทำบุญและ แสดงความขยันหมั่นเพียรต่าง ๆ ในกิจกรรมของวัดและศาสนาจนทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม ทำให้นางกอง เป็นผู้ที่มียศอำนาจหนึ่งในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกิจกรรมของวัดและงานบุญต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอในชุมชนแห่งนี้

4.2 นางมั่ง คางง

นางมั่ง คางง ชาวบ้านทั่วไป ไปเรียกว่า "แม่ตุ้มมา" อายุ 56 ปี จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา 4 (ป.4) มี อาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นางมั่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญหลาย อย่าง คือ ชำนาญทางด้านหมอด้าย (การทำคลอด) ซึ่งเคยผ่านการอบรมจากทางราชการ มาแล้ว 7 ครั้ง ชำนาญทางด้านกระตุกแขนขา เคล็ดและเส้นเอ็นต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีความชำนาญทางด้าน การ "เรียกขวัญ" ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งเป็นความชำนาญที่ผสมผสาน กับความเชื่อดั้งเดิมด้วย จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) นางมั่งได้ใช้ความชำนาญบริการให้แก่ประชาชนภายในชุมชนโดยไม่คิดค่าตอบแทน ใด ๆ ถือว่าเป็นการ "เอาบุญ" จึงทำให้ประชาชนภายในชุมชนเป็นหนี้บุญคุณต่อนางมั่ง จำนวนมาก ประกอบกับการเป็นผู้ที่มีอายุของนางมั่ง จึงทำให้ประชาชนทั่วไป เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของนางมั่งในเรื่องต่าง ๆ ไปด้วย นางมั่งจึง เป็นผู้หนึ่งที่มี

อ่านาใจในชุมชน

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.8 : นางมั่ง คางง



1. นางมั่งได้มีความชำนาญเกี่ยวกับการทำคลอด หรือที่เรียกว่า "หมอตำแย" มาเป็นเวลา 16 ปีแล้วโดยความสนใจของตนเองไม่ได้เรียนรู้มาจากใคร ต่อมาทางราชการได้ให้การอบรมเพิ่มเติมอีกถึง 7 ครั้งเป็นเวลาประมาณ 8 ปี ทำให้นางมั่งมีความรู้และความชำนาญที่ถูกหลักการแพทย์แผนปัจจุบันมากยิ่งขึ้น วิธีการที่นางมั่งใช้ความชำนาญทางด้านนี้ จนทำให้ประชาชนยอมรับและศรัทธาในตัวเอง ได้แก่

1.1 นางมั่งเป็นคนที่ "เรียกง่าย" ที่ชาวบ้านเรียกกันทั่วไปว่า "เอ็นแล้วไปโสด" ไม่ว่าจะมาเรียกตอนกลางวัน กลางคืน 5-6 ทุ่ม, ตี 1 ตี 2 ก็ไปหมด บางครั้งก็ไม่ได้หลับนอนทั้งคืนจนมาคลอดตอนสายของวันใหม่ก็ไม่บ่นว่าอะไร และไม่คิดค่าตอบแทนอะไรด้วย นอกจากนั้นก็ยังมีขยันไปมาหาสู่ เยี่ยม เยียนถามข่าวแม่-ลูกที่คลอดใหม่อยู่เสมอ

1.2 ลักษณะการปฏิบัติของนางมั่งต่อแม่-ลูก มีความเอาใจใส่และขยันหมั่นเพียรมากเป็นพิเศษ กล่าวคือ เมื่อท้องแก่ก็ไปยกท้องแปลงท้องให้ เจ็บขัด เยี่ยวขัด เจ็บป่วยอะไรที่พอแก้ไขได้ก็จะรีบทำทันที ถ้าสัควิสัยก็จะแนะนำให้ไปโรงพยาบาลไปฉีดยา เมื่อคลอดเสร็จแล้วก็จะทำความสะอาด ตรวจรก ตรวจดูสะดือไม่ให้เลือดออก ดูปาก ดูจมูก รูทวารหนัก อวัยวะเพศว่ามีครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ ทางด้านแม่ของเด็กก็ตรวจดูว่ามี

อันตรายหรือไม่ แนะนำให้กินอาหารที่ถูกต้อง สอนวิธีการอาบน้ำให้ลูก การเปลี่ยนผ้าอ้อม สอนวิธีการนวดนมให้เบ่งนมแตก จะได้มีน้ำนมที่สมบูรณ์ดี ซึ่งจะใช้เวลาสอนอยู่ประมาณ 2-3 วัน หลังจากนั้นก็จะแนะนำให้ไปหาหมอฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน โปลิโอ และการกินยาคุมกำเนิด ในช่วงหลังจากคลอดใหม่ ๆ แม้ก็จะมีการ "อยู่ไฟ" ประมาณ 7-20 วันแล้วแต่ความสมัครใจของแม่และธรรมเนียมปฏิบัติ นางมุ้งก็จะมาติดตามถามข่าวอาการของลูก และแม่ว่ายังสบายดีอยู่หรือไม่วันละ 2 ครั้ง (เช้า-เย็น) และเมื่อพบว่ามีปัญหาขัดข้องสิ่งใด ก็จะรีบดำเนินการรักษาทันที ทั้งนี้ นางมุ้งได้มี เครื่องมือแพทย์แผนปัจจุบัน บางอย่างที่ทางราชการมอบให้ไว้ใช้ในการนี้ด้วย

ด้วยเหตุที่เป็นคนขยันหมั่นเพียรของนางมุ้งนี้เอง จึงทำให้ประชาชนภายในชุมชนนี้มาขอความช่วยเหลือจากนางมุ้งในเรื่องของการทำคลอดทั้ง ๆ ที่ในชุมชนนี้มีคนที่ เป็นหมอตำแยอยู่หลายคน และก็ได้เคยผ่านการอบรมจากทางราชการมาเช่นเดียวกัน ประมาณว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนในชุมชนแห่งนี้มาใช้บริการการทำคลอดจากนางมุ้ง เฉลี่ยแล้วปีละ 11-12 ครั้ง

2. นางมุ้งมีความสามารถในการบำบัดและรักษาโรคทางกระดูกและเส้นเอ็นบางอย่างที่ไม่รุนแรงจนเกิน อาจกล่าวได้ว่าเป็นพรสวรรค์หรือความสามารถพิเศษของนางมุ้งก็ว่าได้ เพราะไม่ได้ร่ำเรียนมาจากไหนแต่สามารถทำได้ด้วยการสัมผัสและสังเกตด้วยตนเอง โรคที่สามารถบำบัดรักษาได้ ได้แก่ แขนเคล็ด ขาเคล็ด ข้อเคล็ด เอ็นพลิก แขนหลุดโยก เจ็บเส้น กระดูกเสือก (กระดูกออกมานอกเนื้อ) กระดูกเคลื่อนซึ่งสาเหตุ อาจเกิดมาจากการตกต้นไม้ ตกบันได ตกบ้าน ตกวัวควาย เป็นต้น วิธีการรักษาก็จะใช้การดึงลูบล้างพร้อมกับแนะนำให้ใช้ยานวดหรือกินยาแก้อักเสบ แต่ถ้าลูบล้างแล้วพบว่ากระดูกหักหรือแตก ก็จะแนะนำให้ไปที่โรงพยาบาล การรักษาของนางมุ้งบริการคนตั้งแต่อายุ 1 ปี ถึง 70 ปี เป็นเวลานาน 16 ปี แล้วโดยที่ไม่คิดค่าตอบแทนอะไรเลย บางวันก็มีมา 3-4 คน บางวันก็ไม่มี คนบ้านอื่นมารักษาด้วยก็มีมาก เฉลี่ยเดือนละประมาณ 20 ครั้ง วิธีการใช้ความชำนาญทางด้านนี้สร้างอำนาจของนางมุ้ง ก็คือ บริการทุกคนอย่างรวดเร็วไม่ว่าจนหรือรวยหรือมาจากไหนโดยไม่เรียกค่าตอบแทนใด ๆ เลย

3. นางมุ้งมีความสามารถในการเป็น "พรหมณ์" ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เนื่องจากเป็นผู้หญิงที่เสียงใสพูดคล่องจึงได้เป็นผู้ที่ "เรียกขวัญ" หรือ "ร้องขวัญ" เช่นคำว่า "มาเด้อขวัญเอ๊ย" เป็นผู้ตกแต่งหมากเบ็ง มอบพิธีพาวขวัญและก็ผูกแขน ส่วนใหญ่แล้วมักจะทำสำหรับเด็ก เช่น ผูกแขนเด็กที่นอนไม่หลับ เป็นไข้ ป่วยบ่อย ๆ ร้องให้กระจองอแง เป็นต้น อาการเหล่านี้นางมุ้งจะถูกเชิญไปท่องบ่นและเรียกขวัญให้ตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน ความชำนาญทางด้านนี้นางมุ้งมีมาประมาณ 10 ปีแล้ว และได้ใช้ความชำนาญนี้เฉลี่ยแล้วประมาณเดือนละ 15 ครั้ง โดยไม่คิดค่าตอบแทนเช่นเดียวกัน

4. ในด้านที่เกี่ยวกับอายุนั้น นางมุ้งเป็นผู้ที่ยืนยันหนักแน่นเพียรในกิจกรรมของวัดและศาสนาตามธรรมเนียมของคนเฒ่าคนแก่ ไปจังหวัด ไปเพลาไม่ได้ขาดในวันสำคัญทางศาสนา ก็จะไปทำบุญและจำศีลอย่างเคร่งครัด

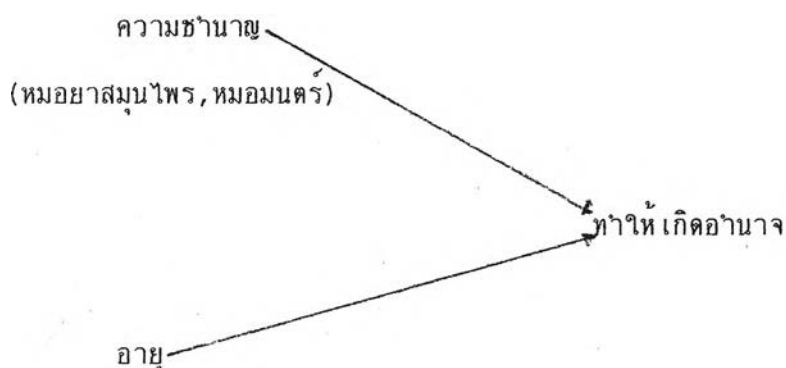
กล่าวโดยสรุปแล้ว นางมุ้งได้ใช้ความชำนาญหลาย ๆ อย่างที่มีอยู่ประกอบการเป็นผู้มีอายุทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนทั่วไปและสังคมส่วนรวมโดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ เป็นเวลานานมากกว่า 10 ปี โดยนางมุ้งกล่าวว่า "เอาบุญก็เป็นพอ หวังดีไปทางหน้า "อย่างไรก็ตาม ก็มีประชาชนบางคนที่น่ากินการเป็นหนี้บุญคุณ เมื่อได้รับการดูแลจากนางมุ้งจนสุขสบายดีแล้ว ก็จะมาทำพิธีสมนาคุณผูกแขนให้ด้วยดอกไม้ และเงินตามแต่จะเห็นสมควรเป็นการให้กำลังใจ ใครไม่ทำก็ไม่ว่าอะไร เพราะนางมุ้งถือว่าเป็นการทำบุญกุศลอยู่แล้ว

ในส่วนของนางชาละวัน ดาจ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญและมีอายุอีกผู้หนึ่งในที่นี้จะขอกล่าวเพียงย่อ ๆ ว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านหมอด้ายเพียงอย่างเดียวและมีวิธีการใช้ความชำนาญนี้สร้างอำนาจในลักษณะเดียวกับนางมุ้ง ดาจ จนมีผลทำให้ประชาชนทั่วไป เชื่อฟัง และปฏิบัติตามเป็นอันมาก แต่เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอายุมากแล้วในระยะหลังบทบาททางด้านหมอด้ายจึงลดลง แต่ด้วยความดีในอดีตจึงยังนับได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชน

4.3 นาย กาล ธรรมเทศ

นายกาล ธรรมเทศ ชาวบ้านทั่วไป เรียกว่า "พ่อตุ๋นกาล" อายุ 75 ปี จึงนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน ไม่ได้เรียนหนังสือแต่เคยเป็นทหารผ่านศึกในสงครามอินโดจีน มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับที่ค่อนข้างยากจน นายกาลมีความชำนาญทางคั้นหมอยาสุมานไพร ในขณะที่เดียวกันก็เป็นหมอมนตร์สามารถไล่ผีได้ด้วย จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ในขณะเดียวกันก็มีอำนาจอ้างอิง (referent power) ด้วย

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.9 : นายกาล ธรรมเทศ



นายกาล เป็นคนท้องถิ่นอื่น เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เป็นเวลาได้ 13 ปีแล้ว ความสามารถในการรักษาโรค และการเป็นผู้ที่มีอายุทำให้ได้รับการยอมรับในชุมชนมากยิ่งขึ้น โรคที่รักษาได้ ได้แก่ พิษงูกัดทุกชนิดรักษาได้ผลอย่างดียิ่งคนที่ไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้วไม่หาย กลับมารักษาที่นายกาลจนหายดีและไม่ตายก็มีหลายคน โรคอื่น ๆ เช่น พิษสุนัขบ้ากัด ไข้หวัด ไข้หัด ไข้มาลาเลีย โรคแขนบวม ฝีบวม อัมพาต ปะดุง เจ็บตามข้อหรือแขน ฝีทางนอก เป็นต้น วิธีการรักษาของนายกาลก็คือใช้ยาสุมานไพร ยารากไม้มาฝนทาหรือฝนให้กินโดยผสมกับน้ำมะนาว ซึ่งบางโรคก็รักษาได้ผล บางโรคก็รักษาไม่ได้ผล ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาโรคของนายกาลนั้นส่วนมากแล้วผู้ป่วยจะไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลแล้วไม่หายจึงจะมาหา มีเพียงส่วนน้อย เท่านั้นที่ เมื่อป่วยก็จะมานายกาลเลย ทั้งนี้ เนื่องจากว่าอาการป่วย เป็น เพียง เล็กน้อยไม่ถึงขั้นอันตราย แต่ เมื่อมี

คนป่วยมาหาถ้าเป็นที่รู้แน่ชัดว่าเป็นโรคอะไร เช่น งูกัด สุนัขกัด นายกาลก็รักษาด้วยยาสมุนไพร (เช่น เพชรण्याฟ) ทันที แต่ถ้าไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นโรคที่เกิดจากอะไร นายกาลก็จะใช้วิธี เป่าเวทมนตร์ คาดว่ามี "ผีทำ" หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "มีแนวเซ็ด มีแนวมาต้องมาชุน" หรือไม่ ถ้าพบว่าอาการป่วยเกิดจาก "ผีทำ" ก็จะใช้เวทมนตร์ไล่ผีออกไปเสียก่อน จึงจะใช้ยาสมุนไพรรักษาต่อไป หรือไม่ก็แนะนำให้ไปโรงพยาบาลต่อไปในกรณีที่ไม่สามารถจะรักษาด้วยตนเองได้ วิธีการ เป่าด้วยเวทมนตร์คาถาของนายกาลมีหลายอย่างกล่าวกันว่ามากถึง 108 อย่าง ประชาชนที่มารักษากับนายกาลโดยเฉลี่ยแล้ว เดือนละ 9-10 คน บางเดือนก็มากกว่านี้ขึ้นอยู่กับจำนวนคนป่วยที่ไปรักษาที่โรงพยาบาล ถ้ามีคนป่วยที่โรงพยาบาลมาก คนป่วยที่มาหานายกาลก็จะมากตามไปด้วย

สำหรับวิธีการที่นายกาลใช้ความช้านานนี้ทำให้เกิดอานาจแก่ตน ก็คือ การรับรักษาคนป่วย โดยไม่เรียกค่าตอบแทนใด ๆ เป็นเวลาติดต่อกันนาน 13 ปี แล้ว แต่ก็มีคนไข้บางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากที่ไกล ๆ ได้รับการรักษาหายแล้วก็ระลึกถึงบุญคุณและเห็นว่านายกาลก็มีฐานะค่อนข้างยากจนจึงมีการให้เงินหรือให้ของสมนาคุณแก่นายกาลบ้างตามแต่จะเห็นสมควรซึ่งนายกาลก็มีความพอใจเพราะนายกาลคิดว่าเป็น " ไทยคร้ว เพิ่งมาอยู่ใหม่ต้องพึ่งพาอาศัยบ้านเมืองกัน " (ไทยคร้ว หมายถึง ผู้อพยพชาวอีสานจากส่วนอื่น ๆ)

วิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้นายกาลได้รับการยอมรับ ก็คือ เป็นคนใจง่าย ไปง่าย คุยดี อารมณ์ดี เป็นคนซื่อไม่คดโกง มีการไปวัดถือศีลกินทานสม่ำเสมอตามประสาคนเฒ่าคนแก่ งานวัดที่คนมีอายุพอจะช่วยทำได้ก็ไม่รังเกียจตั้งอกตั้งใจทำ เช่น จักตอกไม้ ต้มเทียน (ต้มผึ้ง) ทำต้นเทียน ทำผึ้งกาบ กิจกรรมเหล่านี้ทำได้ทั้งวันแบบไม่รู้จัดเหน็ดเหนื่อย

จะเห็นได้ว่านายกาลได้ใช้ทั้งความช้านานและอายุสร้างคุณความดีให้ประชาชนภายในชุมชน เห็นอยู่เสมอ จึงทำให้ประชาชนระลึกในบุญคุณที่ได้รับการรักษาโรคและ เกรงอก เกรงใจ ในความมีอายุ ก็เชื่อฟังและปฏิบัติตามนายกาล นายกาลจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชนแม้ว่าจะไม่โดดเด่นมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำคนอื่น ๆ

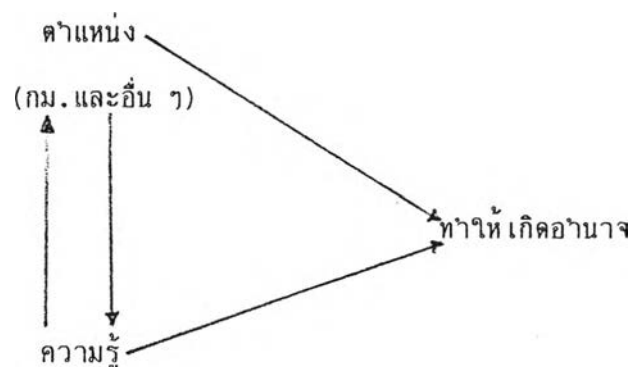
5. วิชาชีพจ่าย ค่าแห่งในทางสาธารณะ และความรู้

ผู้นำที่วิชาชีพจ่ายในลักษณะนี้มีจำนวน 1 คน คือ นายสงวน อินทรพาณิชย์ ซึ่งมีวิธีการวิชาชีพจ่ายต่าง ๆ ดังนี้ คือ

5.1 นาย สงวน อินทรพาณิชย์

นายสงวน อินทรพาณิชย์ อายุ 45 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นาย สงวน เคยมีตำแหน่งหลายอย่างในชุมชนและปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรรมการศึกษาและผู้สื่อข่าววารสารสุขประชาหมู่บ้าน (ผลส) นายสงวน แม้จะจบการศึกษาเพียงชั้น ป.4 แต่ก็นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้หนึ่งในชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความคิดที่ดี เสนอแนะต่อประชาชนภายในชุมชน และได้เป็นตัวแทนชุมชนไปรับการอบรมจากทางราชการในที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะว่านายสงวนเป็นคนหนุ่มที่มีความคล่องแคล่ว จึงมักถูกคัดเลือกให้ไปอบรมอยู่เสมอในเวลาหลายปีติดต่อกัน ที่สำคัญ ได้แก่ อบรมผู้นำตามธรรมชาติ อบรมกรรมการหมู่บ้าน อบรมความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) และอบรม ผลส.

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.10 : นาย สงวน อินทรพาณิชย์



จากการที่นายสงวน เป็นคนหนุ่มที่มีความคล่องแคล่ว เอาใจใส่ต่อกิจการบ้านเมืองดี จึงถูกเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ พร้อม ๆ กันกับได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัว

แทนไปอบรมในที่ต่าง ๆ จะเน้นการมีตำแหน่งและมีความรู้ของนายสงวน จึงเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันหรือพร้อม ๆ กัน วิธีการที่นายสงวนใช้ตำแหน่งและการมีความรู้ เพื่อทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชนทั่วไป มีดังนี้

1. นายสงวนมักจะเป็นผู้ที่เสนอข้อคิดเห็นที่เรียกว่า "สายกลาง" ในที่ประชุม กม. หรือที่ประชุมชาวบ้านที่มีการถกเถียงโต้แย้งระหว่างกัน ข้อเสนอของนายสงวนมักจะได้รับยอมรับจากที่ประชุม เพราะมีลักษณะประนีประนอม

2. ในฐานะที่เป็น กม. คนหนึ่งที่สนิทสนมรู้จักกันดีกับผู้ใหญ่บ้าน เพราะเป็นคนในวัยใกล้เคียงกัน นายสงวนจึงมีโอกาสดำเนินการได้แสดงบทบาททำงานแทนผู้ใหญ่บ้านในหลาย ๆ กรณี มีผลทำให้ประชาชนเชื่อฟังและปฏิบัติตามนายสงวนมากขึ้น

3. นายสงวน นอกจากจะเป็นผู้ที่เสนอข้อคิดเห็นต่อที่ประชุมแล้ว ยังเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานอย่างขยันขันแข็ง ทั้งที่เป็นงานพัฒนาบ้านเมือง พัฒนาโรงเรียน ขุดลอกหนองน้ำ ให้ความร่วมมือกับทางราชการฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชน และเรื่องเกี่ยวกับวัดศาสนาและการทำบุญ นายสงวนก็เป็นผู้นำปฏิบัติงานได้อย่างดีเยี่ยม เช่น บุญเข้าพรรษา ออกพรรษา บุญข้าวสาก บุญกรฐิน บุญมหาชาติ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป วิธีการทั้ง 3 อย่างนี้ นายสงวนได้ใช้ตำแหน่งและความรู้ผสมผสานกันเพื่อให้เกิดการยอมรับ จึงทำให้มีประชาชนบางส่วนเชื่อฟังและปฏิบัติตาม นายสงวนจึงเป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชนแม้ว่าจะไม่ค่อยโดดเด่นมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำคนอื่น ๆ

6. ใช้ปัจจัย ความชำนาญ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยในลักษณะนี้มีจำนวน 2 คน คือ นาย ถัน หาญคำหล้า และนายบัวเรียน กรองกาญจน์ ซึ่งมีวิธีการใช้ปัจจัยดังนี้ คือ

6.1 นาย ถัน หาดคำหล้า

นายถัน หาดคำหล้า ชาวบ้านทั่วไป เรียกว่า "ลุงถัน" อายุ 48 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพหลักคือ การทำนา อาชีพรองคือ ช่างก่อสร้างทั่วไป ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายถันมีความชำนาญทางช่างไม้-ช่างปูน จึงกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ผู้หนึ่งในชุมชน

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.11 : นายถัน หาดคำหล้า

ความชำนาญ (ช่างไม้-ช่างปูน) → ทำให้เกิดอำนาจ

นายถัน เป็นคนท้องถิ่นอื่นมาอยู่ในชุมชนแห่งนี้ได้ 17 ปีแล้ว แต่ก็ได้ใช้ความชำนาญที่ตนมีอยู่ เป็นฐานในการสร้างอำนาจให้แก่ตนเอง วิธีการใช้ความชำนาญของนายถัน เป็นดังนี้

1. นายถันได้ใช้ความชำนาญของตนในการก่อสร้างสิ่งสาธารณะต่าง ๆ โดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ เลย ที่สำคัญก็คือ การสร้างกุฏิวัด 3 หลัง ศาลาวัดในฐานะที่เป็นหัวหน้าช่าง ช่วยคิดแบบแปลน คำนวณวัสดุ ไม้ ปูน สังกะสี อิฐ หิน และสิ่งต่าง ๆ พร้อมทั้งกำกับควบคุมการก่อสร้างด้วยตนเอง ติดต่อกันเป็นเวลานานจนแล้วเสร็จ โดยละ เลียงงานอาชีพของตนไว้มาทำงานส่วนรวมให้สำเร็จก่อน นอกจากนั้นงานก่อสร้างสิ่งสาธารณะของชุมชน นายถันก็มาร่วมงานทุกครั้งและจะ เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างสิ่งเหล่านี้ให้ได้มาตรฐานคงทนถาวรไปเลยทีเดียว

2. โดยปกติแล้ว นายถันจะรับจ้างก่อสร้างทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการปลูกบ้านและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ มีการคิดราคาค่ามปกติ แต่สำหรับในชุมชนแห่งนี้แล้ว เมื่อมีการ "หาหรือวาน" นายถันก็ตั้งอกตั้งใจไปทำให้ฟรี ๆ 2-3 วันก็เคยมี หรืออย่างน้อยที่สุด ก็จะต้องไปช่วยครึ่งวัน ถ้าหากว่ามีงานเร่งด่วนอย่างอื่นรออยู่ ในการไปช่วยนั้น

นายถันจะ เริ่มตั้งแต่ เสนอแนะการวางแผนออกแบบไปจนถึงลงมือปฏิบัติร่วมกับชาวบ้านคนอื่น ๆ นายถันกล่าวว่าตนเองได้ไปช่วยงานเกือบทุกครัวเรือนที่มีการปลูกบ้านใหม่

3. เมื่อมีงานศพเกิดขึ้นในชุมชน นายถันจะเป็นผู้นำคนสำคัญในการตัด เลื่อยและทำหีบศพ โดยทำให้อย่าง เรียบร้อยและสวยงาม ไม่ว่าเจ้าภาพจะมาวานหรือไม่ก็ตาม กล่าวกันว่าร้อยละ 95 ของหีบศพ (โลงศพ) ในชุมชนถูกจัดทำขึ้นโดย นายถันและผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ทั้งนี้ไม่มีการคิดค่าตอบแทนใด ๆ เลย

4. นายถัน เป็นคนที่ชอบสนุก มีอารมณ์ขันที่ เรียกกันว่า "คนมักม่วน" เมื่อมี เวลาทำงานก่อสร้างก็มักจะหา เรื่องตลกขบขันมาพูดคุยให้ เป็นที่สนุกสนานในหมู่คนที่ มาร่วมงานเสมอ กล่าวกันว่า นายถัน เป็นคนพูดจริงครึ่งหนึ่ง พูด เล่น เสียดครึ่งหนึ่ง แต่ เมื่อ เวลาทำงาน ก็เป็นคนเอาจริงเอาจังทำงานอย่างมีคุณภาพพิถีพิถัน

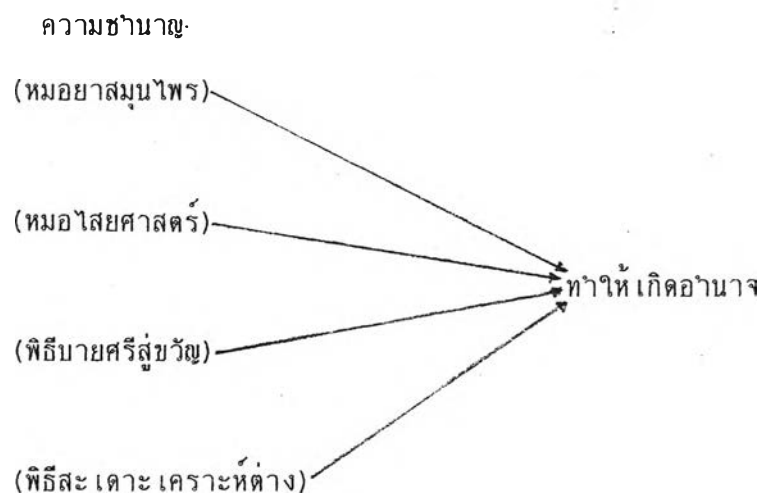
วิธีการทั้ง 4 ประการที่กล่าวมานี้ นาย ถันได้ใช้ความชำนาญเป็นฐานทำให้ ประชาชนทั่วไปรักใคร่ ชื่นชมและศรัทธาในการทำงานของนายถัน ประชาชนทั่วไปจะ เชื่อฟังและปฏิบัติตามนายถันในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง เกี่ยวกับการก่อสร้าง ทำให้นายถัน เป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในชุมชนแต่ก็ไม่ได้โดดเด่นมากนัก

6.2 นายบัวเรียน กรองกาญจน์

นายบัวเรียน กรองกาญจน์ ชาวบ้านทั่ว ๆ ไป เรียกว่า "น้ำเรียน" อายุ 53 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพเป็นหมอรักษาโรคตามแบบโบราณ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายบัวเรียน เป็นผู้ที่มีความชำนาญหลายอย่างที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นหมอยาสมุนไพร ซึ่งเคยผ่านการอบรมเพิ่มเติมจากทางราชการมาแล้ว หมอไสยศาสตร์ที่สามารถไล่ผีได้โดยธรรมะของพระพุทธเจ้า เป็นพราหมณ์ในการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นผู้ประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์สะเดาะนามต่าง ๆ นอกจากนั้นยังสามารถเป็นโหรหรือหมอดูทำนายโชคชะตาต่าง ๆ แต่ความชำนาญอันหลังนี้ไม่ค่อยได้ใช้นัก จึงจะไม่ขอกล่าวถึงในรายละเอียด จากความชำนาญต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็น

ว่า นายบัวเรียน เป็นผู้ที่มีอำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (expert power) ในขณะที่เดียวกันก็มีความอำนาจอ้างอิง (referent power) ด้วย เนื่องจากมีธรรมชาติของพระพุทธเจ้าที่ใช้ในการโล่ผี และมีการแอบแฝงด้วยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวบ้าน

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.12 : นาย บัวเรียน กรองกาญจน์



โดยทั่วไปแล้ว นาย บัวเรียน เป็นบุคคลที่ประชาชนทั่วไปให้ความเคารพ เชื่อฟังและปฏิบัติตามมากคนหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในชุมชนเนื่องจากไม่สามารถรับตำแหน่งนั้นได้ เพราะว่า นายบัวเรียนไม่ได้อยู่ประจำในชุมชนแต่ได้เดินทางไปในที่ต่าง ๆ เพื่อรักษาคนป่วยตามที่ผู้มาเชิญไปทั่วประเทศ ซึ่งบางครั้งก็ใช้เวลาจนถึง 1-3 เดือนก็มี นายบัวเรียนก็มีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวจากส่วนนี้เอง อย่างไรก็ตามสำหรับในชุมชนแห่งนี้ นาย บัวเรียนก็ได้ใช้ความชำนาญของตนที่มีอยู่เป็นฐานในการทำให้เกิดอำนาจแก่ตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร สามารถรักษาผู้ป่วยได้ทุกประเภท เช่น ไข้ ปวดท้อง ปวดหัว ปวดขา ตีข่าน ฯลฯ รักษาหายนกมี นกหายก็มี แต่นายบัวเรียนกล่าวว่ารักษาหายและได้ผลมากกว่าไม่ได้ผล ที่แก้ไขไม่ได้จริง ๆ ก็แนะนำให้ไปโรงพยาบาล บางคนเจ็บไข้เล็กน้อย ๆ ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็มาหาแทบทุกวัน วันละ 5-6 คน

ก็มี ส่วนใหญ่จะรักษาไม่นาน แต่ก็มีบางคนที่รักษานานถึง 15 วัน หรือ 1 เดือนก็มี การรักษาโรคของนายบัวเรียนจะไม่เรียกค่ารักษา แล้วแต่จะสมนาคุณให้ในภายหลัง จะทำหรือไม่ทำก็ได้ มีบางรายที่รักษานาน ๆ เมื่อหายแล้วก็จะมาสมนาคุณตามแต่เขาจะเห็นสมควร เพราะเขาคิดว่าไปรักษาที่อื่นสิ้นเปลืองมากกว่านี้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาให้ฟรี โดยถือว่าเป็นการทำคุณสร้างความดี

2. การรักษาโรคด้วยวิธีไสยศาสตร์ เริ่มต้นก็คือคนป่วยอาจจะไปรักษาที่โรงพยาบาลมาแล้วแต่ก็ไม่หาย และ เมื่อนายบัวเรียนรักษาด้วยยาสมุนไพรก็ยังไม่หาย ก็มีความจำเป็นต้องใช้วิธีไสยศาสตร์ เข้าช่วย โดยการใช้ธรรมะของพระพุทธเจ้า "สองคุ" ว่ามี "ผีทำ" หรือไม่ ถ้ามีผีทำก็จะทำพิธีไล่ผีให้ออกไปเสียก่อน แล้วจึงจะรักษาด้วยยาสมุนไพรได้ หรือส่งกลับไปรักษาที่โรงพยาบาลก็จะสามารถรักษาให้หายได้ วิธีไสยศาสตร์ของนายบัวเรียนสามารถส่งเสริมอำนาจให้กับตนเองด้วยวิธีการดังนี้

2.1 ผู้ที่ต้องการขอความคุ้มครองจากพระธรรม (พระพุทธเจ้า) ไม่ให้ผีมารบกวนก็จะต้องมาขอเข้าเป็น "ลูกเลี้ยงลูกธรรม" ซึ่งมีนาย บัวเรียนเป็น "พ่อเลี้ยงที่มีธรรมะ" หรือบางทีก็เรียกว่า "อาจารย์" ผู้ที่มาขอเข้าเป็นลูกเลี้ยงจะมาขอเข้าทั้งครอบครัว โดยมีขัน 5 และ ขัน 8 มาทำพิธีให้เสร็จภายใน 1 วัน บอกว่าในครอบครัวมี ชาย หญิง กี่คน ชื่ออะไรบ้าง นายบัวเรียนกล่าวว่ามีคนมาเป็นลูกเลี้ยงลูกธรรมของตน ประมาณ 90 ครอบครัว หรือครึ่งหนึ่งของชุมชน ลูกเลี้ยงเหล่านี้ผีจะไม่มารบกวน หรือมารบกวนก็สามารถรักษาให้หายได้โดยง่าย

2.2 ผู้ที่เป็นลูกเลี้ยงจะต้องนำขันดอกไม้มาบูชาพระธรรม ซึ่งอยู่ที่บ้านพ่อเลี้ยงในวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำของทุกเดือน พ่อเลี้ยงก็จะทำพิธีบูชาพระธรรมแล้วก็เอาฝ้ายไปผูกแขนให้ลูกเลี้ยง พิธีกรรมทั้งหมดจะต้องทำในตอนกลางคืนก่อนค่ำเท่านั้น

3. การเป็นผู้ประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งอาจจะเรียกว่า "พราหมณ์" ก็ได้ พิธีนี้จะเกิดขึ้น เมื่อเจ้าภาพมีความต้องการอาจ เนื่องมาจากสาเหตุหลาย

อย่าง เช่น แต่งงานใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ พ้นจากการเจ็บป่วย จากบ้านไปนานแล้วกลับมา ฯลฯ พิธีนี้เจ้าภาพก็จะจัดเตรียมสิ่งของ เช่น หมากเบ็ง ดอกไม้ ไข่ต้ม ขนม ข้าวต้ม และอาหารต่าง ๆ ไว้รับแขก พอถึงเวลาทำพิธี พราหมณ์ซึ่งเป็นผู้สู่วัย ก็จะมีเครื่องขำกับผู้ที่ จะสู่วัยโดยมี "พาววัย" อยู่ตรงกลาง มีเผาแก่นิ่งล้อมรอบ เมื่อนั่งถูกต้องตามพิธีแล้ว พราหมณ์ก็จะบูชาดอกไม้ ท่องบ่นคาถาเรียกขมนุม เทวดาทำพิธีสักการะ เทวดา จบพิธีแล้วก็จะทำการผูกแขนและรับประทานอาหารร่วมกัน ในพิธีนี้นายบัว เรียนจะเป็นผู้ทำพิธีให้โดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ เลย

4. การเป็นผู้ประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ สะเดาะให้แก่ประชาชน ภายในชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคคลนั้นไปดูลมหรือมีโรครานายว่า จะมีเคราะห์กรรมเกิดขึ้นแก่ตนในทางที่ไม่ดี เพื่อป้องกันเหตุร้ายนี้ จึงควรทำพิธีสะเดาะเคราะห์เสียก่อน นายบัว เรียนเป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านนี้ เพียงคนเดียวในชุมชน ก็จะถูกร้องขอให้ช่วยประกอบพิธีกรรมอันนี้ โดยจัดเตรียมพิธีตามตำราโบราณ แต่งกระทง 9 ห้อง เครื่องเก่า ธงเหลือง ธงขาว ธงดำ ฝ้ายพรหมจารี ฯลฯ เมื่อครบตามตำราแล้วก็ให้ผู้มีเคราะห์มานั่งหันหน้าไปทางกระทง ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะนำใบลานมาอ่าน เมื่อจบแล้วก็จะมีการรดน้ำผูกแขน แล้วนำกระทงไปทิ้งเป็นอันเสร็จพิธีใช้เวลาประมาณ 1 วัน ในพิธีกรรมอันนี้นายบัว เรียนก็ไม่คิดค่าตอบแทน เช่นเดียวกัน

จะเห็นว่าการสร้างอำนาจของนายบัว เรียน โดยใช้ปัจจัยความชำนาญทั้ง 4 ประการที่กล่าวแล้วนั้น เป็นการให้บริการฟรีโดยไม่คิดค่าตอบแทน ทำให้ประชาชนทั่วไปมีความสำนึกในการเป็นหนี้บุญคุณ หรือแม้ว่าจะมีผู้มาเชิญไปรักษาโรคในที่ไกล ๆ นายบัว เรียนก็ไม่เรียกค่าตอบแทน เช่นเดียวกัน แล้วแต่จะสมนาคุณ ด้วยเหตุของการเป็นหนี้บุญคุณนี้เอง จึงทำให้ประชาชนทั่วไป เชื่อฟัง และปฏิบัติตามนายบัว เรียนในเรื่องต่าง ๆ ด้วย ฉะนั้น นายบัว เรียน จึงเป็นบุคคลที่มีอำนาจมากผู้หนึ่งในชุมชนแห่งนี้

7. ใช้ปัจจัย อายุ

ผู้นำที่ใช้ปัจจัยด้านอายุเพียงอย่างเดียว มีจำนวน 1 คน คือ นายเคน พานเหนือ ซึ่งมีวิธีการใช้ปัจจัยดังนี้ คือ

7.1 นาย เคน พานเหนือ

นาย เคน พานเหนือ อายุ 62 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) มีอาชีพในการทำนาทำไร่ ฐานะอยู่ในระดับปานกลาง นายเคนนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุผู้หนึ่งในชุมชน

แผนภูมิประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ที่ 6.13 : นาย เคน พานเหนือ

อายุ —————> ทำให้เกิดอำนาจ

ในความเป็นจริงแล้วคนที่มีอายุไม่ใช่ว่าจะเป็นผู้ที่มีอำนาจทุกคน แต่สำหรับนายเคนแล้ว ได้มีวิธีการใช้ปัจจัยอายุให้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมอำนาจให้แก่ตนดังนี้

1. นายเคนเป็นผู้ที่ยืนยันหมั่นเพียรและคลุกคลีอยู่กับวัดโดยตลอดทั้ง 3 วัด คือ วัดศรีวรมงคล วัดป่าถ้ำพระ และวัดดอนเจ้าปู่ธรรมวารโจริญธรรม เมื่อไปที่วัดจะต้องได้พบกับ นาย เคนเสมอ ไม่ว่าจะมึนงงหรือไม่ก็ตาม นายเคนไม่ได้มีความชำนาญอะไรเป็นพิเศษ แต่ก็ช่วยงานเกี่ยวกับกิจกรรมของวัดได้ทุกอย่างแล้วแต่จะขอให้ช่วย พฤติกรรมเช่นนี้มีส่วนทำให้ประชาชนทั่วไปเคารพ เชื้อฟัง และปฏิบัติตามนาย เคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับวัด เพราะเป็นผู้ที่ติดตามอยู่อย่างใกล้ชิดและรู้ข้อมูลดี

2. ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาบ้านเมือง นาย เคน ก็มักจะไปร่วมงานตลอดไม่ได้ขาด กล่าวได้ว่า "เห็นหน้าอยู่เสมอทุกงาน" แม้ว่าการไปร่วมจะไม่มีบทบาทที่โดดเด่นมากนักก็ตาม

กล่าวโดยสรุปแล้ว อายุเป็นปัจจัยที่ทำให้ นาย เคน ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้ที่มีอำนาจหนึ่งในชุมชน แม้ว่าจะไม่ได้ เป็นบุคคลที่มีอำนาจมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำคนอื่น ๆ บทบาทที่เกี่ยวกับวัดศาสนานั้น เป็นบทบาทที่เหมาะสมแล้วสำหรับคนมีอายุอย่าง นาย เคน ทั้งนี้ เนื่องจากสถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่มีอำนาจดึงดูดใจประชาชนชนบทไทยอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนแห่งนี้ ผู้ที่เคร่งและขยันหมั่นเพียรในกิจการทางศาสนา มักจะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำอยู่เสมอ

สรุป

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม ได้แก่ ตำแหน่งในทาง-สาธารณะ ความรู้ ความชำนาญ และอายุ โดยที่ผู้นำเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ใช้ปัจจัยหลายอย่างในลักษณะที่ผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มิเพียงส่วนน้อยที่ใช้ปัจจัยเพียงอย่างเดียว วิธีการใช้ปัจจัยเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นวิธีการสร้างอำนาจให้แก่ตนเองไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เพราะอำนาจในที่นี้ หมายถึง การที่ผู้คนยอมรับ เชื่อฟัง และปฏิบัติตาม

การสร้างอำนาจให้กับตนเองหรือวิธีการใช้ปัจจัยของผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม พอจะสรุปได้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1. แสดงบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน หรือที่ประชุมชาวบ้านทั้งหมด
2. แสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมของวัด ศาสนาและงานบุญประเพณี

3. แสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมการพัฒนาบ้านเมือง สิ่งสาธารณะ และให้ความร่วมมือกับทางราชการ

4. สร้างคุณความดีกับชาวบ้าน โดยใช้ความชำนาญที่ตนมีอยู่ให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นหนี้บุญคุณ หรือสามารถพึ่งพาอาศัยได้

5. สร้างผลงานที่เป็นของตนให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชนทั่วไป หรือมีส่วนร่วม "ให้ประชาชนเห็นหน้า" ในกิจกรรมทุก ๆ อย่างของส่วนรวม